

**Internationale
bijeenkomst
rondom het**

---

subversieve

---

boek

Zaterdag 15 & zondag 16 oktober 2011 in Brussel

Vragen of bijdragen kunnen doorgestuurd worden naar het mailadres:
subversivebook@riseup.net

Alle informatie staat op de website **<http://subversive.noblogs.org>**
Ook de bijdragen en vertalingen zijn er terug te vinden.

Waar?

Ateliers Mommen
Liefdadigheidsstraat 37
1210 Brussel
(metro Kunst-Wet & Madou)

Wanneer?

Zaterdag 15 & zondag 16 oktober 2011
vanaf **11u**: infostands, distro's, boekvoorstellingen, discussies
rondom strijden en publicaties
17u: discussie rondom revolutionaire perspectieven vanuit een
anarchistisch en antiautoritair standpunt

... naar een gelegenheid

Volgens ons is er zowel nood aan praktische ervaringen als aan tijd en ruimte om opnieuw te kunnen komen tot de ontwikkeling van revolutionaire perspectieven. Hoewel geen enkele situatie exact dezelfde is als een andere, lijkt het ons dat de *basis* vanwaaruit anarchisten en anti-autoritair over alle nationale grenzen heen vertrekken meer dan volstaat om discussie mogelijk te maken en een aantal pistes te verkennen. Daarom willen wij van deze internationale anarchistische boekenbeurs één van de hopelijk vele *gelegenheden* maken om ons te buigen over thema's die ons niet alleen nauw aan het hart liggen, maar daarenboven al té lang onder het matje gescho-

Uitnodiging

Van ontevredenheid...

De zinsbegoocheling van de sociale vrede die decennialang geheerst heeft in de Europese landen ligt op sommige plaatsen simpelweg aan stukken, op andere plaatsen begint ze nu pas barsten te vertonen. Jarenlang zijn revolutionairen en anti-autoritair eraan gewend geraakt om hun strijden te beschouwen als terechte pogingen om de grafsteen van de pacificatie open te breken of om de spanningen die hier en daar broeiden uit te diepen. Maar de aan de gang zijnde veranderingen lijken bredere mogelijkheden te bieden. Terwijl sommige revoltes zoals in november 2005 (Frankrijk) of december 2008 en april-mei 2010 (Griekenland), zonder daarom de meer beperkte maar eveneens belangrijke conflicten en diffuse revolutie te vergeten, als toortsen van een nieuwe woede de schaduw doen terugdeinzen, stellen de opstanden aan de overkant van de Middellandse Zee ons uitdagingen die we lange tijd opgeborgen hadden: de kwestie van *opstand*, de kwestie van *revolutionaire perspectieven*, het is te zeggen, van de brede en diepgaande subversie van de sociale verhoudingen. In een vurige sociale situatie is de uitdaging zeker niet alleen om “nog meer olie op het vuur te gooien”, maar eerder om te weten hoe bij te dragen om het vuur in de richting van de vrijheid te doen razen.

Tegenover deze veranderende sociale situaties, die eveneens nieuwe en andere obstakels opwerpt dan we reeds kenden, denken wij dat het van bijzonder belang is om onze hoofden opnieuw open te breken, de modellen achterwege te laten en na te denken over onze mogelijkheden om aan te moedigen en bij te dragen tot de ontketening van de sociale storm. Want het gebrek aan revolutionaire perspectieven, zowel op kleine als op grote schaal, riskeert ons snel op een zijspoor te duwen waar ons slechts verlamming wacht.

ven werden. De relatieve *leegte* van de uitzichtloze en vervelende herhaling van activistische/militante schema's, van een groeiend onvermogen om het vuur aan te lont te leggen in sociale situaties die alsmaar instabieler lijken, van de ideologisering van bepaalde methodes en invalshoeken, kan volgens ons slechts overstegen worden door ons opnieuw ronduit op het terrein van de revolutionaire hypothesen te plaatsen. Wij willen met deze internationale boekenbeurs dus ruimte maken voor discussies en informele ontmoetingen onder anarchisten en anti-autoritair die in hun praktijk en ideeën, in hun activiteiten en hun strijden, in hun interventies en hypothesen, proberen deze *leegte* te overstijgen.

... en een uitnodiging over de grenzen heen

Zoals hopelijk mag blijken uit deze korte schets, is het opzet van deze bijeenkomst internationalistisch; omdat een wederzijdse verrijking over de grenzen heen altijd de moeite waard kan zijn, maar vooral omdat de kwestie van revolutionaire perspectieven ons onherroepelijk voert naar een overstijging van de lokale bijzonderheden. Wij willen zo veel mogelijk halen uit deze ontmoeting en denken dat geschreven bijdrages daarbij zullen helpen. Wij willen alle kameraden dan ook van harte uitnodigen om reeds op voorhand bijdrages te schrijven tot de discussie. Deze bijdrages zullen dan in de loop van de komende maanden voor de boekenbeurs vertaald en verspreid worden.

uit ons individueel verlangen naar vrijheid en experiment, en dat de confrontatie met anti-autoritaire gedachten ons een dikke duw in de rug gegeven hebben. Opgesloten in onze ghetto's, met de gedachte dat we o zo oneindig anders waren dan al de rest. Dat de sporen van deze ghetto's nog aanwezig zijn in een jonge beweging die zichzelf eruit vrijgebroken heeft, is niet verwonderlijk. Niet verwonderlijk, maar wel storend. Ze beletten onze trots tot volle bloei te laten komen, onze trots te steunen op anti-autoritaire ideeën, als anarchisten in de volle zon, in de wereld. De ghetto's hebben ervoor gezorgd dat we niet meer konden uitdrukken wat er in ons zit, dat we onszelf als marginaal

In de kooien van de dogma's...

Het was niet enkel de sociale pacificatie die onze revolutionaire verbeelding gedurende jaren en jaren in een dwangbuis gestoken heeft. Het was niet enkel de wereld van macht en geld die onze wildste en eigenzinnigste dromen verstikte en inruilde voor het koopwaar dat onmiddellijk te consumeren valt. Het was niet enkel het grote praatcafé van de democratische opinies dat onze ideeën belette om te groeien en zich te verspreiden. Net als het bijlange niet enkel de reactionaire wendingen overall om ons heen was die onze monden muilkorfd en ons onze diepste woorden, gedachten en verlangens deed inslikken.

Het zijn evenzeer de doctrines uit onze eigenste beweging die jarenlang onze handen aan elkaar gebonden hebben, een prop in onze mond geduwd hebben, als een blok aan ons been waren. We hebben te lang geloofd dat "propaganda" iets slechts was, omdat we niet wouden lijken op Stalin, of op Hitler. We hebben te lang geloofd dat we onze ideeën niet mochten verspreiden, omdat we schrik hadden om op missionarissen te lijken. Net als er water in de anti-autoritaire wijn gegoten werd, *om niemand te willen bruskeren*. Te lang, veel te lang, hebben we onszelf een blinddoek omgedaan en geloofd dat onze ideeën niet *toegankelijk*, niet *begrijpbaar* zijn voor "de massa". We waren vergeten dat ons bevrijdend pad begonnen was van-

beschouwd. Binnen de ghetto's werd het ons verboden na te denken, want dat was iets voor intellectuelen. Het werd ons verboden om te schrijven, want dat deden alleen universitaireren. En zo leerden we al naargelang met wie we spraken andere woorden in de mond te nemen, draaiend met de wind, steeds maar draaiend met de wind.

Voor allen die 's nachts fantaseerden over revolutie, was het moeilijk om deze droom in leven te houden. Want de wereld rondom ons werd steeds totalitairder. Kameraden zeiden dat we onze jeugdige dromen moesten begraven, omdat het toch allemaal geen zin had. Verlangen naar revolutie, zo werd gezegd, dat was niets meer dan wachten op de grote avond. Spreken over een verlangen naar revolutie mocht ook al niet, want dat was mensen een fata morgana voorspiegelen, dat was als schreeuwerige zakjes lucht verkopen. Sommige kameraden beslisten dat ze niet wouden wachten, maar vergaten dat dat niet betekende dat we onze revolutionaire droom moesten opbergen. Het handelen in het *nu* wordt soms beperkt tot het plukken van de dag point bar. Terwijl het *carpe diem* niet moet betekenen dat er geen toekomst is. Dat het veroveren van het nu juist de enige weg is naar een vrije toekomst. En dat we het daarvoor doen.

En zo werden er zaken dichtgemetseld in ons hoofd. Begonnen we te geloven dat we geen voorstellen mochten doen aan *de anderen*, de mensen die niet tot onze club behoorden. Want we wouden geen politiekers zijn, geen autoritaireren. We wisten dat de zelforganisatie ons nauw aan het hart lag, maar wilden an-

deren niet verrijken met onze ervaringen, preuts als we waren. En vergaten dat er misschien ook anderen zijn die ons zouden kunnen verrijken. Uit angst om iets zijn wat we niet wilden zijn (en sowieso niet zijn), hebben we muren gebouwd rondom onze voeten.

Dogma na dogma kwam daar ook nog eens het dogma bij dat we niet te enthousiast moesten zijn bij het horen van nieuws over revoltes, want we moesten allemaal beseffen of zelfs op de voorgrond plaatsen dat dat geen *anarchistische revoltes* waren. We zijn geen supporters van de massa, wachten niet om te strijden tot we met genoeg zouden zijn, houden meer van individuele gedeelde parcours dan anonieme collectiviteit, meer van de ontwikkeling van bevrijdende ideeën dan de uitdeinende vaagheid die een ideale voedingsbodem voor nieuwe leiders is, maar... Een grote groep mensen is niet noodzakelijk een massa, en kan even goed een groep van individuen zijn. Een revolte negatief kwalificeren omdat het een groep van mensen betreft, raakt kant nog wal. Haar actoren telkens opnieuw vanop een afstand meten aan de anarchistische maatstaf en maakt het anarchisme tot niets meer dan een zagerige en paralyserende opinie, ontdekt haar van de levendigheid van de strijd.

Tot slot passeerde de solidariteit de revue: in plaats van een poging te doen om haar haar revolutionaire inhoud terug te geven, kreeg ze de stempel van activisme op zich gedrukt.

... helpt de wind van de opstand ons vrij te breken...

Vandaag zijn er zaken aan de gang die iets wakker maken in het diepste van ons. In velen van ons tintelt daar die oude droom: vechten voor de vrijheid. Half naakt, maar ieder met zijn bagage aan ervaringen, proberen we na te denken over opstand, en revolutie. Er zijn er velen die zeggen dat het ons niets aangaat, dat er in Noord-Afrika oproer ontketend worden, net als in het Midden-Oosten. Waarom zouden we ons bezig houden met zaken die op andere continenten gebeuren? Laat ons dan eerst en vooral duidelijk stellen dat het niet slechts over *zaken* gaat, maar over volksoptstanden, over mensen die zich organiseren, die zich richten tegen de macht, tegen hun jarenlange onderdrukking. Als we ons als anarchisten hier niet in kunnen herkennen, dan kunnen we onszelf liever de vraag stellen waar onze strijd lust naartoe is, uitgedroogd. Ten tweede zijn wij internationalisten, laat ons de grenzen die het immers stijgende nationalisme ook in onze hoofden heeft gekerfd er terug uitrukken. Bovendien hebben deze opstanden een magisch karakter ook voor ons, hier en nu. Deze opstanden hebben de denkbaarheid van de opstand wakker geschud. Deze moedige mensen aan de andere kant van de middellandse zee en elders hebben ons geholpen de muren van onze horizon af te breken,

en samen met ons vele anderen. In de straten van de stad waarin we wonen, vindt het woord revolutie een ongekeerde echo. Tot slot is er niemand die kan ontkennen dat de situatie ginder niet in rechtstreekse verbinding staat met onze situatie. Niet alleen zijn de politici en kapitalisten van overal de leiders overal en is onze situatie verbonden met die van eender welke plek in de wereld. Neen, het is bijvoorbeeld ook zo dat de opstanden in Noord-Afrika er voor een tijd in geslaagd zijn de poorten van Ford Europa open te rammen. Met het verdwijnen van Ben Ali en Moubarak, met het bedreigen van Khadafi's macht, is de autoriteit die Europa hielp met het bewaken van haar hemelse poorten verdwenen, voor hoe lang het mag duren. Lampedusa stroomt vol, Berlusconi deelt tijdelijk visa's uit, Frankrijk houdt treinen tegen aan de grens, in Parijs bezetten Tunesiërs een gebouw, België wil verscherpte grenscontroles, ga zo maar door. De situatie in onze landen verandert *de facto* door de opstanden ginder.

Tegelijkertijd broeit er al een tijd wat op het Europese continent. Protesten tegen de besparingsmaatregelen, de finale ontmanteling van de sociale welvaartstaat zoals wij die gekend hebben. Van Portugal, over Frankrijk, Engeland, Kroatië, Servië, Albanië, Griekenland. Overal in Europa zijn er velen die datgene waarin ze hen hebben doen geloven (hard werken, consumeren en sparen en dan op pensioen, verdiende rust) zien verdwijnen als sneeuw voor de zon verdwijnen. We zouden ramspoed kunnen lezen, en ervan uitgaan dat dit historische moment zal uitmonden in excessen van de overal aanwezige *vreemdelingenhaat*. Pogroms, massale deportatie, wie weet wat nog. Maar er bestaat ook een kans dat de recente opstanden *iets anders* kunnen doen leven. Iets anders dan protectionisme en racisme. Kunnen al deze broeiende en potentiële explosieve situaties elkaar kruisbestuiven?

Een ander doemscenario is hetgeen al jarenlang aan de gang is: het bouwen van nieuwe gevangenissen en deportatiekampen overal. Het zaaien van camera's overal. De uitbreiding van de controle en het repressieapparaat overal. Het binnendringen van de controletechnologieën in het geheel van "het sociale leven". Een antwoord van de staten op opstand is uiteraard: repressie. Maar op het moment van de opstand is zoveel mogelijk, dat hebben de duizenden ontsnapte gevangenen van de laatste maanden bewezen, net als het bijzonder gemakkelijk is om tijdens een opstand de repressieve infrastructuur van de vijand uit te schakelen. Ze experimenteren met middelen om de metropolen onder controle te houden, maar wat wanneer hun cameranetwerk niet meer functioneert? Er is geen enkele metropool waar de flikken geliefd zijn, er is geen enkele metropool waarvan je kan zeggen dat ze volledig onder controle van de staat is.

... en de inhoud terug te geven aan onze praktijken...

Er waren tijden waarin bepaalde woorden en praktijken niet los te koppelen waren van hun revolutionaire inhoud. Het leek eenvoudig om over de wereld te praten, met behulp van de anarchistische ideeën.

Er waren tijden waarin de anti-autoritaire ideeën en praktijken die gericht waren op het verwezenlijken van deze ideeën levend waren.

Zo kunnen vandaag mensen de solidariteit met opstanden en gevangenen kameraden beschouwen als een activisme, terwijl de solidariteit essentieel is voor elke opstand en revolutie, en dus ook voor elk revolutionair project. Wanneer opstandelingen in de ene stad op straat komen in solidariteit met de andere stad, dan hebben we geen twijfels nodig. Dit is een integraal onderdeel van de revolutionaire praktijk.

Vandaag verzanden we echter vaak in een eindeloze beschrijving van de alle lelijkheid in de wereld. We spelen terecht in op bijvoorbeeld een flikkenmoord, maar verder dan dat we tegen de gevangenis zijn, tegen flikken en de staat komt het vaak niet. We delen de basis van onze wil tot handelen niet met andere mensen, ons verlangen naar een wereld zonder autoriteit. In de stad waarin wij wonen bijvoorbeeld houdt er bijna niemand van de politie, noch van de gevangenis. Herhalen dat we tegen de gevangenis zijn, zal ons in dit geval niet veel verder brengen. We hebben meer te zeggen, veel meer.

Net als een groot deel van het gelaat van de staatsvijand vandaag voor velen herkenbaar is, wij kunnen ook over andere zaken praten. Zaken die de ondermijning van deze maatschappij stimuleren.

... in een strijd gewapend met een revolutionair perspectief...

Wat hebben wij nodig voor een opstand of een revolutie? Wat moeten wij ons toe-eigenen, en welke toe-eigening kunnen wij bij anderen stimuleren? Hoe kunnen wij de revolutionaire inbeelding aanwakkeren? Hoe kunnen we de anti-autoritaire ideeën en praktijken in *denkbaar* en *levend* maken? Hoe kunnen wij ervoor zorgen dat wij vanuit een sterke basis handelen, een basis van kwaliteit, eerder dan kwantiteit. Hoe kunnen wij de conflictualiteit aanzwengelen en vermengen met onze ideeën? Hoe kunnen we de zelforganisatie met affiniteit stimuleren en de solidariteit aanwakkeren? Hoe kunnen we de grenzen achter ons laten en internationalisten worden? Wat met terreinkennis? Kunnen we ook experimenteren met andere manieren om te strijden dan de specifieke strijd? Hoe kan de specifieke strijd in kruisbestuiving staan met de conflictualiteit die zich buiten dat specifiek terrein ontwikkelt? Kunnen wij de momenten waarop de lijnen duidelijk worden stimuleren en ontwikkelen, de

lijnen tussen zij die voor de autoriteit vechten, en zij die ertegen strijden?

Een project met een revolutionair perspectief is niet gericht op overwinningen, maar is een permanent gebeuren. Dit betekent is geen geval dat de actoren als kippen zonder kop zijn. Het nadenken over het waar, wanneer en hoe moet en mag niet in de kast van de "pure theorie" opgeborgen worden. Maar het groeien van de anti-autoritaire ideeën en praktijken, een bouversering van de maatschappij en de relaties waaruit ze is opgebouwd, dat is waar we heen willen.

De concrete invulling van een strijd met dit perspectief varieert van context tot context. De bewuste aanwending van middelen hangt af van de smaak van kameraden, net als van de context waarin zij ageren. Velen hebben zich vele middelen toegeëigend, het is aan ons om na te denken hoe we deze willen aanwenden.

We merken al dat het woord *revolutie* in vele monden uitdrukking vindt, en de inhoud van hun revolutie schrikt ons vaak af (de indignés en hun ontembaar recuperatievermogen komen er langs onze oren uit). Als wij het hebben over revolutie, kunnen wij dit niet loskoppelen van de ideeën die ons hiertoe inspireren. Revolutie zonder inhoud is een gevaarlijk omhulsel, maar dit wil geenszinds zeggen dat dit ons zou beletten om de huidige uitdagingen aan te gaan. Die uitdagingen, die zijn daar. Ze ontplooiën zich als bloemen voor onze ogen. We zullen geen water is onze wijn doen, maar het besef dat de zaken niet zwart noch wit zijn (er zijn weinig anarchisten, maar wel veel mensen die verlangen naar vrijheid en die genoeg hebben van dit rampzalig bestaan) stelt ons in staat om te proberen, te ontdekken. Wij hebben wel degelijk iets te bieden. Jaren van strijdervaringen (zij het in kraakbewegingen of in specifieke strijden bijvoorbeeld tegen de deportatiekampen), van experimenteren met middelen, van steeds op zoek gaan naar nieuwe mogelijkheden, invalshoeken, van de ontwikkeling van affiniteiten en ideeën,... Dit is niet bedoeld als een bewieroking van onszelf, maar hoe komt het dat elke keer wanneer er mensen op straat ons vragen "Wat kunnen we doen?", wij daar staan met onze mond vol tanden. Wij, die geobsedeerd zijn door de vraag wat wij kunnen doen, zijn niet in staat op deze vraag in te gaan...

*Vanuit het diepste verlangen,
een wereld van vrijheid*

Het feit dat de overheersing de communicatie tot koopwaar heeft gemaakt, tot instrument van afstomping en vervreemding, heeft ook de droom van het revolutionaire internationalisme aangetast. Vandaag lijkt het wel alsof het enige internationalisme binnen anarchistische kringen terug te vinden valt op het wereldwijde web van verbreiding van passiviteit, met haar eindeloze stroom aan onbegrijpelijke (want losgekoppeld van de context en alle leven), ontastbare (want bestemd voor loutere consumptie voor het scherm) en vervliegende (want verdronken in een waar databombardement) informatie. Ook de hele beleving van tijd en ruimte is diepgaand veranderd.

Het oude verhaal van het internationalisme

Een vlugge blik op het tijdperk van de eerste *Internationale* en de revolutionaire broederschappen die toenertijd over de grenzen heen een permanente opstandige spanning wisten te stimuleren en te doen leven, zegt veel over de paradoxale situatie die we vandaag leven. Nog nooit waren er zo veel transport-, reis- en communicatiemogelijkheden, nog nooit kwamen de omstandigheden in verschillende landen dermate overeen en evenwel lijkt het alsof wij, anarchisten en revolutionairen, vandaag de dag nog nooit zo hard hebben vastgehangen aan de statelijke grenzen. Paradoxaal genoeg lijkt de globalisering van de overheersing gepaard te gaan met een de-internationalisering van haar verklaarde vijanden.

Niet dat alle restjes van het oude verhaal van het internationalisme werden weggevaagd, maar laten we het eerlijk toegeven, de situatie is lamlendig. Voorbij wat solidaire schouderklopjes hier en daar en in het allerbeste geval een delen van ervaringen en projectualiteiten, wordt er niet echt geraakt. Het volstaat om een blik te werpen op het ronduit beschamende gebrek aan perspectieven rondom de opstanden aan de overkant van de Middellandse Zee (of, zo je wil, rondom de revolutie van december 2008 in Griekenland) om ons daar terdege bewust van te worden.

Wat vandaag nog nieuws was, is morgen al vergeten. En hoe sneller het *ginder* naar *hier* komt doorheen de informatiekkanalen, hoe minder het *hier* lijkt te kunnen dialogeren met het *ginder*. Het lijdt geen twijfel dat eender welk hernieuwd perspectief van internationalisme zonder uitstel ook *een nieuwe ervaring en opvatting van tijd en ruimte moet ontwikkelen*. Zoniet is zij gedoemd om slechts te gedijen in het tijds- en ruimtekader van de overheersing. We zouden zelfs een parallel kunnen trekken met de oude Internationale: in die tijd waren de natie-staten in volle groei en was de creatie van een internationale ruimte reeds *op zich* een breuk met de overheersing.

Op welke manieren zou het internationalisme, de internationale revolutionaire solidariteit, terug een kracht kunnen worden en haar huidige technologische en activistische verminking achter zich laten? Tenzij men gelooft dat hoe meer de overheersing zich als universeel nestelt, hoe meer haar tegenstanders zich moesten nestelen in lokale micro-cosmossen, is dit een kwestie die opnieuw op tafel moet gelegd worden.

Ook in een niet zo ver verleden ondernamen anarchisten een poging om te komen tot een nieuwe soort van Internationale, een project dat klaarblijkelijk vroegtijdig op de klippen liep. Volgens ons begint de herwaardiging van het internationalisme niet met de één of andere vorming van een formele organisatie (hoe informeel die zichzelf ook mag verklaren), maar doorheen de bewuste vermenigvuldiging van *gelegenheden*, zowel tot discussie als tot strijd. Niet al-

leen weten we allemaal hoe belangrijk en stimulerend het uitwisselen van strijdervaringen kan zijn. Als het waar is dat de sociale instabiliteit in de komende tijden alleen maar zal toenemen, en als het waar is dat de periode van dertigjarige vrede op het Europese continent op haar laatste beentjes loopt, dan lijdt het geen twijfel dat de ontwikkeling van *hypotheses* terug aan de orde van de dag is. Als je er de teksten die circuleerden binnen de antiautoritaire broederschappen ten tijde van de Internationale op naleest, zou je bijna van een obsessie met hypothesen kunnen spreken, een permanent theoretisch en praktisch aftasten van de sociale horizon naar gelegenheden om het vuur aan de lont te leggen en de opstand voor te bereiden. Vandaag spreekt niet alleen hun revolutionair elan, hun ontembaar enthousiasme nog tot ons, maar ook hun moed om het mis te durven hebben, om te verliezen, om een nederlaag te lijden (of eerder, een reeks van nederlagen). Wie vandaag niet bereid is om met zijn hoofd tegen de muur te botsen, een altijd mogelijke consequentie van de wil om de utopie binnen te loodsen in de schoot van de botsing, kan zich maar beter toelagen op de loutere contemplatie van de gebeurtenissen. Want de complexiteit van de komende conflicten; de spanning, zoals sommigen beschreven, tussen de sociale oorlog en de burgeroorlog; het verlies van taal om ideeën en dromen over te brengen; de diepgaande en onmiskenbare verminking van de individuen, zijn geen simpele voorspellingen, het zijn nu *feiten*. Aan ons om terug de moed te vinden om te dromen, om te durven deze dromen te verwezenlijken in de uitwerking van revolutionaire en insurrectionele hypothesen, of die nu vertrekken vanuit een situatie die op ontploffen staat, vanuit een specifieke strijd die tot haar consequentie van aanval wordt gevoerd, vanuit een moedige poging om in opstand te komen tegenover de opmars van de slachting en de burgeroorlog,...

Misschien zou een voorbeeld verduidelijking bieden. De opstanden aan de overkant van de Middellandse Zee hebben tijdelijk de poorten van Europa opengebeukt. Tienduizenden mensen trokken illegaal de grenzen over en velen daarvan hadden nog de zoete smaak van de revolte op hun tong liggen. Tegenover die situatie, die volkomen nieuw is en onvoorspelbaar was, volstaat het niet om onze beproefde receptjes over strijd tegen de gesloten centra, tegen de grenzen uit de kast te halen. Gewapend met de strijdervaringen die we reeds hebben, hadden we misschien *reëel en concreet* kunnen nadenken over een hypothese die, doorheen die tienduizenden mensen, de opstand ook werkelijk op het Europese continent had kunnen brengen. Hetzelfde gaat trouwens ook op voor de periode van de opstanden in Tunesië, Egypte, ... zelf: welke initiatieven hadden we kunnen nemen om de fakkel van de opstand ook hier te ontsteken, of hoe, vanuit een meer bescheiden opzet, hadden we de revoltes daar kunnen verdedigen en ondersteunen? Waarom hebben we, voorbij het symbolische, niet daadwerke-

lijk en definitief de ambassades van die landen bezet en de ambassadeurs verjaagt die zoals vooral in het geval van Libië, regelrecht huurlingen aan het rekruteren waren om in eigen tuin opstandelingen te gaan afslachten? Ik veronderstel dat hiermee onmiddellijk duidelijk wordt dat een internationalistische benadering van mogelijke hypothesen onontbeerlijk is.

Laten we de kwestie misschien ook op een andere manier benaderen. Hoe vaak zijn we in specifieke strijden niet op momenten gebotst waarop het simpelweg ontbrak aan *voldoende kameraden* (zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht) om te proberen wat mogelijk scheen? ? We moeten onszelf ook geen blaasjes wijsmaken, in de tijd van de hele reeks aan opstanden in Europa, waren daar nooit alleen maar de kameraden die er woonden! Hoe vaak zou de verstrakkende greep van de repressie tijdens een specifieke strijd (verhoogd toezicht op de betrokken kameraden, druk, inperking van de bewegingsruimte en ook de tijdsverspilling van het omgaan met de waakhonden van de staat) niet kunnen ontkracht worden door de komst en het tijdelijk verblijf van een aantal andere kameraden? Ik geloof dat we deze kwesties zonder a priori's en angst zouden moeten onder ogen durven zien, en zoeken naar mogelijke pistes. Het is niet ondenkbaar om te experimenteren met internationale vormen van coördinatie zonder terug te grijpen naar formele verklaringen, officiële congressen of, wat ergens de andere kant van dezelfde munt is, aan een totale heimelijkheid die slechts de fantasma's van de internationale der onderzoeksrechters zou aanwakkeren. Misschien valt ook te overwegen hoe, bijvoorbeeld doorheen een regelmatig correspondentiebulletin, een eigen temporaliteit en een eigen ruimte zou kunnen ontwikkeld worden die niet langer afhankelijk is van de informatiekkanalen die stinken naar de macht.

Er valt over deze kwestie ongetwijfeld veel meer te zeggen dan in deze tekst aangeraakt werd. Ik ben er mij van bewust dat deze tekst slechts enkele stenen in wat brak water werpt, maar hoop dat ze kunnen bijdragen tot een discussie die het aandurft om een aantal mogelijkheden open te breken.

Een reiziger

ken hier en daar. Maar laat het dan zijn omdat ons enthousiasme het niet gehaald heeft tegenover de conservatieve maatschappij. En laat het niet zijn omdat we zwegen wanneer we moesten spreken, dat we fluisterenden wanneer we moesten schreeuwen. Laat het niet zijn omdat we met lege handen stonden, als een bedelaar langs de weg voor een kruimel protest terwijl de Vooruitgang voorbij trok. Terwijl we de stok hadden kunnen oprapen waarmee we deze macabere karavaan op z'n minst even tot stilstand hadden kunnen brengen.

Langs breuklijnen

Er is iets vreemd gebeurd. Nog maar enkele jaren geleden gingen discussies over de mogelijke omverwerping van deze maatschappij, altijd gepaard met die ene opmerking. Alsof het nodig was om die ene premisse uit te spreken zodat we niet direct vastliepen in het onvermijdelijke cynisme. “Maar dat gaan we natuurlijk nooit zelf meemaken” of “Als dat er ooit van komt”. Dit nooit en ooit, de beide zijden van dezelfde fata morgana, hielden de anti-autoritaire beweging aan het infuus. Ze verhinderden ons bepaalde vragen op tafel te smijten. Ze legden ons onzichtbare limieten op aan onze activiteiten. En misschien terecht. Misschien konden we niet meer doen dan bepaalde ideeën en praktijken levend houden in de schaduw van de maatschappij, in de marge van de politieke protestbewegingen. Misschien heeft de (repressieve en ideologische) reactie op de strijden van de jaren '70 en '80 ons twee decennia lang overdonderd. De maatschappij van de jaren '90 en '00 liet ons weinig ademruimte over. Hoe het ook zij, er is iets veranderd. Ondanks mijn jonge jaren, leeft in mij de gedachte dat de “sociale omstandigheden” niet meer dezelfde zijn. Dat ook een “anarchistisch perspectief” niet meer hetzelfde kan zijn en dat er al verschillende experimenten zijn die de nieuwe mogelijkheden aftasten. Ik schrijf “ondanks”, misschien is het juist dankzij mijn jonge jaren dat ik overal verandering wil zien. Over twintig jaar zal dan blijken dat de wereld nog altijd doordraait en dezelfde autoritaire mechanismes van uitbuiting en onderdrukking hun werk doen mits enkele kleine aanpassingen en oplapwer-

Om onze woede op papier te zetten en onze verlangens onder woorden te brengen, grijpen we regelmatig terug naar geschriften die dateren van lang voor onze eigen geboorte. Deze anarchistische pamfletten uit oude tijden krijgen wel eens het verwijt gedateerd te zijn. Laat nu net dat hun sterkte zijn. In plaats van een toepassing van een steriel model te zijn, een reproductie om het eigen gelijk te bewijzen, situeren zij zich op het scherpst van de snede tussen de totale kritiek en de aanwezigheid in de specifieke omstandigheden. Niettemin moeten we in staat zijn om de hedendaagse specifieke omstandigheden te begrijpen. In de sociale situatie zien we vandaag dat na de neoliberale, ideologische aanval op de welvaartstaat in de jaren '90, men nu met de economische crisis (pervers getriggerd door de neoliberale ideologie) als stok achter de deur begonnen is aan de feitelijke afbraak van de sociaal-democratie. Onderwijs, gezondheidszorg, cultuur, openbaar vervoer, stadsplanning moeten nu eerder dan hun electorale meerwaarde, hun economische meerwaarde bewijzen. Op alle vlakken moet bespaard worden, enkel het repressie-apparaat blijft buiten schot (al worden ook de gevangenis en de bewakingssector deels geprivatiseerd). Op hetzelfde moment komen de Europese heersers Merkel, Sarkozy en Cameron ons vertellen dat de multiculturele samenleving gefaald heeft. Kortom het is gedaan met de zachte integratie, de sociale hervormingen en subsidies, de verdeling van machtspostjes onder de leiders van sociale bewegingen en gemeenschappen. De sociale vrede zal ons vaker met de harde hand opgelegd worden terwijl er meer mensen uit de boot vallen. Tegenover de vaststelling dat armoede toeneemt of zich bestendigt (er geen perspectief meer is op sociale opwaartse mobiliteit), dat sommige groepen niet welkom lijken in deze maatschappij, dat enkel (degelijk) betaald werk toegang geeft tot sociale integratie, dat

de gevangenis een plaats wordt waar velen met zekerheid verschillende keren in hun leven zullen passeren, zijn de straatconflicten tussen de ordehandhavers en jongeren een constante geworden.

De opstanden van Noord-Afrika en haar revolutionaire onderstroom vinden ook weerklank aan de andere kant van Middellandse Zee. De meest gemedia-tiseerde echo is zoals vaker waarschijnlijk de minst interessante. De pleinbezettingen in Spanje (en andere landen) en de oproepen van “echte democratie” lijken vaak niet meer dan wanhoopscaden van een links kiespubliek dat verward is sinds de sociaal-democratische partijen zelf het sociaal-democratische project begraven hebben. Hoewel het mij sympathiek lijkt dat mensen de plaats en de tijd nemen om dan niet alles maar toch veel in vraag te stellen. Maar het zou naïef zijn om daar bij te blijven; het pacifisme en de consensus van algemene vergaderingen nemen al veel ruimte en tijd weg. Er zijn er die zelfs durven te beweren dat de opstanden in de Arabische wereld pacifistisch waren en zich via internet organiseerden. De Westerse media had voor evidente redenen natuurlijk alle aandacht voor het Tahrirplein, maar iets zegt me dat het toch vooral de steden en dorpen waar alle officiële machtsinstellingen (partijkantoren, overheidsgebouwen, politiecommissariaten) aangevallen en afgebrand werden die de regimes op de knieën hebben gedwongen. En wie Twitter heeft proberen volgen tijdens de opstand in Egypte viel omver van de saaiheid en de eindeloze reproductie van de nieuwsberichten van Al-Jazeera (die dan weer vooral op het Tahrirplein stonden).

Los van de limieten van de onrust die heerst, zijn er enkele bemoedigende constanten. Het grote stilzwijgen van zowel Griekenland tijdens december 2008, de Franse banlieus in 2005 en andere sociale conflicten tegenover de Staat. Er worden geen eisen geformuleerd, geen vertegenwoordigers aangeduid of een dialoog aangegaan. De mogelijkheden van recuperatie worden daarmee serieus ingeperkt. Daarenboven toont de democratie zelf haar onwil om antwoorden buiten harde repressie te bieden. Zelfs tegenover de “Verontwaardigde” goede burgers regeerde de matrak. Waarschijnlijk kiest de Staat nu voor een scenario waarin ze de oorlog van allen tegen allen (of gemeenschap tegen gemeenschap) promoot. Een tendens die al aanwezig is en op andere continenten al in volle ontwikkeling is. In zo’n verhaal baseert de Staat haar eigen legitimiteit op de rol van scheidsrechter (en niet noodzakelijk een neutrale).

Laat mij duidelijk stellen dat ik niet op zoek ga naar dé formule die toepasbaar is op de sociale context en onvermijdelijk tot de oplossing voor alle problemen leidt. Noch dat de specifieke context overal gelijk is. Met enige geamuseerdheid maar ook met een dosis verontwaardiging, hebben we kunnen vaststellen dat

de illussie van het historische determinisme nog altijd doorleeft. En dat haar profetische woorden nog altijd velen in de ban kunnen houden. Er zijn er die de opstand of burgeroorlog hebben voorspeld en er tegelijk op wezen dat ze al aanwezig is. Er zijn er die de mond vol hebben over de multitude of basisdemocratie zowel in *zijn* als *worden*. Het kapitalisme zou ons zo dienstbaar zijn geweest om de basis te creëren voor haar eigen negatie. We zouden haar enkel nog van ons af moeten schudden en dit door een soort van vorming van zelfbewustzijn, een politiek project. Ik begrijp dat allerhande marxisten (post-, neo-, accollieten van de jonge Marx, of van de Marx van het pamflet over de Parijse Commune, etc.) danig in de war zijn geraakt nadat is gebleken dat de revolutionaire subjecten zich transformeerden in de doelgroepen van cliëntelisme en sociaal-democratische hervormingen. Sommigen zijn misschien uit meer pragmatische redenen van jas veranderd (repressieve druk, de wortel van de academische carrière, de lege ledenlijsten...). In ieder geval heeft een deel onder hen de dialectiek overboord gegooid. Ze omarmen nu het immanisme. Hetzelfde filosofische spelletje waarmee ook het christendom zich heeft proberen te vernieuwen. Eénmaal het duidelijk was voor iedereen dat er geen God boven ons staat die ons kan straffen en belonen, en dat leven zonder God best mogelijk is hebben ze ons verteld dat God overal aanwezig is (en dan toch vooral in de ‘goede’ dingen) en dat we God niet moeten zien als een almachtige (en dus rechtvaardig of onrechtvaardig) figuur boven de aarde (nochtans waren zij het die dat eeuwenlang beweerd hadden). Aldus is het Communisme niet langer het resultaat van een gewelddadige, politieke gebeurtenis; de Revolutie. Maar is ze al aanwezig en moeten we haar enkel tot haar volle bewustzijn brengen. Op die manier verdwijnt ook het meest interessante aspect van de dialectiek, namelijk de breuk. Dat moment waarop het duidelijk wordt wie deel uitmaakt van de revolutionaire kracht en wie zijn belang ziet in een behoud van de huidige maatschappij. In de marxistische versie is dat natuurlijk bepaald door de respectievelijke economische belangen en kan men niet echt spreken van een keuze (anders zouden het revolutionaire subject en de onvermijdelijkheid/determinisme op los zand komen te staan). Zonder de inhoudelijke breuk kan zowel de multitude als de burgeroorlog ons niet verzekeren dat ze geen verderzetting zijn van het kapitalistische project, dat ze niet gewoon nieuwe verschijningsvormen zijn van autoritaire mechanismes. We moeten kunnen erkennen dat sinds het ontstaan van het kapitalisme en de Staat beide redelijk succesvol zijn geweest in het verstikken van verzet door zich telkens heruit te vinden. Door recuperatie en repressie (en indien nodig een deel van zichzelf op te offeren) hebben ze zich kunnen aanpassen en levend houden. En het is juist omdat ze geen parasitair lichaam zijn maar doorgedrongen is in alle sociale relaties, dat ze daarin succesvol is geweest. Daarom dat de (individu-

ele) opstand zo noodzakelijk is samen met de kritiek van alle autoriteit en de wil om andere sociale relaties aan te gaan. Op zo veel mogelijke momenten moeten we die breuk affirmeren om te vermijden dat we zowel als individuen als in onze strijd, ons laten meesleuren in autoritaire machinaties.

De democratie is niet langer het einde van de horizon, ze is niet langer een vanzelfsprekendheid. De sociale vrede is alsmear duidelijker een opgelegde vrede langs de chantage van werk (en de toegang tot geld om te overleven en te “leven”/consumeren) en de repressie. Het volstaat niet langer om barsten in de muur van de sociale vrede te willen slaan. Ik denk dat vandaag de inzet hoger is. De sociale vrede begint al vele barsten en gaten te vertonen. Er sluipt een onvrede en woede rond. En de religieuze en nationalistische predikers staan klaar om te recruteren. Wij moeten klaar staan om te tonen dat solidariteit, zelforganisatie en directe actie ons kunnen versterken. Dat dat levende ideeën zijn die ons kracht kunnen geven tegen de leegte van het kapitalistische bestaan. Wij moeten ook in staat zijn om banden te leggen tussen groepen die sociaal en/of geografisch gescheiden zijn. We moeten een creativiteit van daden ontwikkelen om de macht in al haar vormen aan te vallen en vooral om de conflicten van hun traditionele territoria weg te halen en er een grotere dimensie aan te geven. Vandaag kunnen we zeggen “Wij willen revolutie” omdat dat geen leeg woord is, maar iets waar we elke dag terug meer betekenis aan geven.

—Anon—

de jaren '70, banken overvielen en drukkerijen onteigenden om zo het noodzakelijke te bekomen om boeken te kunnen drukken in Toulouse en ze clandestien over te brengen naar Barcelona en andere regio's van de Spaanse staat.

Of nog aan een voorbeeld onder de meest inspirerende, die van de jonge anarchisten van Bialystok die tijdens de eerste jaren van de 20ste eeuw niet enkel de bourgeoisie en politie terroriseerden, maar ook een groot deel van hun energie en middelen wijdden aan de vertaling, het drukken en het transporteren van geschriften. In 1905 onteigenden ze 330 kg drukmateri-

Subversieve boeken, geen consumptiegoederen

Als we denken aan “subversieve boeken”, dan zijn dat niet die boeken over jeugdige rebellen beschikbaar in eender welke boekhandel in de grotere steden, die in onze gedachten opkomen. Het zijn evenmin die boeken min of meer kritisch uit onze omgeving of van de universitaire bollebozen, maar eerder voorbeelden zoals die van Severino di Giovanni opgepakt op 29 januari 1931 terwijl hij een zetwerkplaats verliet waar hij was voor de drukvormen van een boek van Reclus. Ondanks dat hij, gedurende 4 jaren, de meest gezochte persoon was van Argentinië voor verscheidene onteigeningen, aanslagen, en eveneens voor zijn agitatie, zette hij zijn vrijheid en leven op het spel om de drukvormen te verkrijgen die hij nodig had. De drukkerijen werden in het vizier genomen en werden goed in het oog gehouden, maar, voor een nieuw boek, was het de moeite om het risico opnieuw te nemen. Enkele maanden daarvoor had hij zijn doel bereikt om een eigen drukkerij op poten te zetten waar hij boeken, naslagwerken en tijdschriften kon drukken dankzij het geld van een recente onteigening. Nochtans gebruikte hij maar een klein deel van de buit; het overgrote deel was voor de solidariteit met opgesloten kameraden.

Wij denken ook aan Jann-Marc Rouillan, Oriol Sollé en aan de andere kameraden die, aan het begin van

aal om Anarjiya op te zetten, de eerste anarchistische drukkerij in Rusland: een clandestiene drukkerij voor hun eigen publicaties en boeken. Mettertijd doen vele Russische anarchisten hen deze daad na, bewust dat de gevangenis, de verbanning, de dwangarbeid of de dood zich aan het einde van de weg konden bevinden.

Voor vele anarchisten wereldwijd was het drukken, doorgeven en verspreiden van boeken even riskant als het vervoeren van wapens of explosieven; omdat ze deels wapens waren, en zeer krachtige wapens.

Hier, onder anderen, de voorbeelden die in ons opkomen... Zoals het voorbeeld van die personen, op de vlucht voor de repressie, die een drukkerij opstartten in een grot van het Oeralgebergte. Het zijn maar enkele voorbeelden van de innige relatie die zich kan smeden tussen boeken en de subversie. Voorbeelden die ons niet enkel inspireren omdat die boeken -waarvan het overgrote gedeelte als gevaarlijk werden beschouwd of simpelweg verboden waren- clandestien gedrukt en verdeeld werden; elk verbod aan zijn laars lappend en zich ver verwijderd houdend van elk verband met de consumptielogica waar tegenover vandaag geen ontsnappen mogelijk lijkt. Maar ook omdat het geheel van de ontwikkeling van die drukprojecten, de wijze waarop die machines en hun projecten in het werk werden gesteld, alsook de hoop en de geest van strijd, van een andere wereld lijken... Maar niet voor de gehele wereld.

Veel hedendaagse uitgave- en drukprojecten, maar

ook van tijdschriften en andere publicaties zijn geïnspireerd door deze geest die vroeger overvloedig aanwezig was en waarvan deze voorbeelden slechts enkele zijn. Door te proberen niet deel te nemen -maar ook door te proberen ze op te blazen- aan het proces van productie/consumptie, aan de logica van de winst, aan de relaties van commercie en arbeid, willen we deze geest terugbrengen, welbegrepen dat een radicale boodschap gedragen moet worden in een vorm van verspreiding van hetzelfde niveau.

We kunnen begrijpen dat er projecten voor de uitgave en verspreiding van anarchistische boeken zijn waarvan sommigen willen leven. We kunnen deze projecten, gezien en geleefd, gedeeltelijk begrijpen als een bescheiden manier om zijn brood te verdienen, in een wereld waar loonarbeid en de levensmogelijkheden binnen de lijnen van het systeem ons opgelegd worden. Maar we moeten ook in rekening brengen dat we andere levensvormen zoeken, waarin onze levens en onze strijden in totale verstrengeling met ons alledaagse leven zijn en ver verwijderd van de relaties van productie en consumptie; en dat past niet in de idee van te werken in wat voor ons een extra hulpmiddel in de strijd is, een extra wapen in deze sociale oorlog.

Onder onze doelen bevindt zich de verspreiding -het meest toegankelijk en breed mogelijk- van ideeën, voorstellen, hypothesen, interpretaties vanuit een radicaal standpunt. En we denken dat dat moet gebeuren vanuit een breuk, de meest radicaal mogelijke, met de vormen die het kapitalisme ons aanbiedt om deze taak te volbrengen. Het is daarom dat het ons belangrijk lijkt om de commerciële verspreiding die de prijzen opdrijft, de logica om boeken 10 keer duurder te verkopen dan hun aanmaakprijs, de verering van de grote boekhandels, het gebruik van controle- en nummeringscodes -of ze nu een commercieel of classeringsdoel (barcodes, ISBN enz.) hebben-, de auteursrechten (en alle "*copy machines*"), enzovoort, te weigeren. Wij denken dat het nodig is om meer directe manieren van verspreiding via distro's met revolutionair materiaal aan te moedigen, om projecten van anarchistische drukkerijen te ondersteunen, en om duidelijke te maken dat ons materiaal tot doel heeft om te leven en gereproduceerd te worden op de manier die het meest passend wordt geacht. Maar ook de autonomie van onze projecten in termen van vertalingen, nalezen van teksten, de opmaak, het grafische, verspreiding en -zo veel als mogelijk- het drukken aan te wakkeren; dat alles parallel -in de mate van het mogelijke- met de steun aan andere projecten zoals de sociale bibliotheken, bibliotheken voor gevangenen enz.

Misschien lijkt deze tekst vol pretentie voor sommigen terwijl ze voor anderen basisch lijkt. Maar voor ons is het belangrijk om ook daar over te praten wanneer we het hebben over boeken en hun subversief potentieel.

Bardo, augustus 2011

hadden kunnen duren en maar blijven doorgaan (Irak en Afghanistan), conflicten die gesust leken en weer opblaaien (Israël-Palestina), massamigraties die (zowel in de ene als in de andere richting) de manier van leven van miljoenen mensen overhoop halen, rampen die erg weinig natuurlijk zijn en niet alleen mutaties van de omgeving impliceren, maar ook sociale en politieke veranderingen. Tot aan het dagelijkse leven, dat we dag na dag doorzeulen en alsmaar nijpender wordt door de afwezigheid van arbeid die vervreemdend, maar nodig is om aan geld te geraken dat nooit volstaat om de koopwaar die niets waard zijn te verkrijgen... alles draagt er toe bij om het bewustzijn te verspreiden dat dit heden geen toekomst heeft.

Zonder voorga

Zonder voorga. Dat is de karaktertrek van het tijdperk dat we vol verbazing, angst, afgrijzen en hoop aan het leven zijn. Zeker, de geschiedenis kende ook in het verleden al oorlogen, opstanden of ineensluitende economieën. Maar na het gebeurde en met de nodige veilige afstand, leek het ons altijd makkelijk om de aanwezige delen, hun redenen en de invloed van de verschillende acties van de protagonisten op de ontkenning van de gebeurtenissen te identificeren. De laatste twee eeuwen hebben ons een te bereiken kennis verschaft, ze hebben onze zekerheden en twijfels uitgebeiteld, ze hebben de gids opgesteld die we gebruiken in ons dagelijkse handelen. Maar het derde millennium opende zich onmiddellijk met het teken van het onverwachte.

Wie zou er op de morgen van 11 september 2001 bij het wakker worden kunnen gezegd hebben dat de wereld enkele uren later niet meer dezelfde zou zijn? Sindsdien hebben de tien voorbije jaren onze best verankerde referentiepunten één na één verbrijzeld. Om nu dan uit te komen op de dag van vandaag met een Europees land dat al lange tijd in een onzeker evenwicht zweeft tussen reactie en revolutie (Griekenland), een ander land dat bekend werd voor zijn in brand gestoken onverstoorbaarheid (Engeland), nog andere landen die op twee passen staan van de economische crash (Italië, Spanje, Portugal, Ierland); verre regimes die eeuwig leken en op enkele weken tijd uiteenspatten (Tunesië, Egypte, Libië), andere landen die om te overleven een genadeloze repressie moeten voeren tegen hun bevolking (Syrië); en de wereldsupermacht zelf, de Verenigde Staten meesters van de planeet, moeten hun rekening vereffenen met het failliet van de economische balans. Om dan nog niet te spreken over de ontelbare oorlogen die kort

De wereld die wij kennen, de enige waarvan we een directe ervaring hebben, valt voor onze ogen uiteen. Het doet er hier weinig toe om vast te stellen of haar ondergang het resultaat is van een slecht beheer van de macht of ook van de strijden van de sociale bewegingen, of het gaat over een oude voorspelling die uitkomt of juist om een verbazingwekkende nieuwigheid. Op een bepaalde manier doet het er ook weinig toe te weten of dit reëel en materieel is, of dat het gaat over een zoveelste virtuele illusie. Wat zeker is, is wat ervaren, gevoeld wordt. In ieder geval kan dit alleen maar goed nieuws zijn voor degenen die de intentie hebben om deze wereld op z'n kop te zetten. Niet langer nodig om breuken te forceren in de muur van de consensus die de sociale orde regeert: deze muur brokkelt al af. Niets is meer zoals vroeger. Nochtans veroorzaakt de situatie die zich ontwikkelt en die in theorie van onze kant slechts enthousiasme zou moeten opwekken in de praktijk vooral ontredde. Hoe kunnen wij, geboren en getogen in de vorige eeuw, in het vorige millennium, hedendaags en actueel zijn? De taal, de interpretatiekaders waar we aan gewend zijn, lijken tot niet veel meer te dienen en blijken beetje bij beetje onbruikbaar te zijn. We lopen het risico om over te komen als historische relieken, stoffige antiquiteiten goed om in musea te steken.

Daarom is een brede confrontatie meer dan ooit noodzakelijk en dringend. Voor onze ogen openen zich onvoorstelbare gelegenheden. Om erin te slagen die te plukken, zullen we geen lessen meer van buiten moeten leren, maar evenmin kunnen we vertrouwen op het loutere toeval, en nog minder op het navolgen van één of andere kortstondige ideologische mode. Elkaar ontmoeten, discussiëren, ideeën uitwisselen met het zicht op... (ja, met het zicht op wat eigenlijk?), wordt alsmaar meer onontbeerlijk.

Een nieuwe wereld

Er schiet ons hier nu een bekende zin van Buenaventura Durruti te binnen. Laten we niet bang zijn voor ruïnes want in onze harten is reeds een nieuwe wereld aan het geboren worden. Voilà, laten we vandaar vertrekken. Als, op het oude continent, de ineensstorting van deze wereld neigt om reacties op te wekken met nihilistische of citoyennistische accenten, dan is dat omdat er geen enkele nieuwe wereld zit in de harten van de menselijke wezens die het bewonen. In Noord-Afrika vechten de revolterenden ook met moed en vastberadenheid omdat ze nog een hoop hebben die hen bezielt. We weten dat de mythe van de democratie een leugen is en we herhalen (tegen onszelf) dat het in hun mond slechts een voorwendsel is om los te barsten. Maar het is, of het nu gaat over een voorwendsel of een reden, nutteloos om te verbergen dat ze nood hadden aan deze mythe, dat ze nood hebben aan een droom die hen aanspoort om te vernietigen wat de verwezenlijking ervan verhindert. Alle revoluties hebben nood gehad aan een voldoende krachtige en vervoerende droom om de menselijke wezens op te zwepen en hen aan te zetten tot actie. Deze droom is altijd anders geweest dan de ellendige toegevingen van het bestaande. De directe democratie waar de Enragés het over hadden was ondenkbaar voor 1789, net zoals de Commune dat was voor 1871, of de Sovjet voor 1917, of de Collectiviteit voor 1936.

Maar wat is hier vandaag in het Westen de droom? De enige utopie die niet besmet blijft (in zekere zin is het vreselijk om te zeggen, maar dat is ook te danken aan de nederlaag van de Spaanse revolutie) is die van de anarchie, die van een wereld ontdaan van alle machtsverhoudingen. Desondanks merken we onder de anarchisten zelf een zekere terughoudendheid op om de anarchie te verdedigen, een schaamte van degenen die niet zouden willen overkomen als weinig praktisch en té onrealistisch. En vervolgens, tot wie moeten we ons richten? Onder de onweerstaanbare golf van de technologische ontwikkeling zagen de laatste decennia de erosie van alle betekenis, de alteratie van de woorden, de veralgemening van de afasie. Het Babylon van de vrije markt is eveneens het Babel van de niet-communiceerbaarheid.

Dat veroorzaakt de verdwijning, niet van de zogenaamde sociale kwestie, maar eerder van het bewustzijn ervan. De huidige sociale strijden worden niet gevoerd door uitgebuiten die komaf willen maken met de uitbuiting (en die jammer genoeg nog op politiciers vertrouwen die klaar staan om hen te verraden), maar door geïntegreerde burgers die alleen maar een meer authentieke democratie eisen. Tegelijkertijd hebben de revoltes die onvoorzienbaar ontploffen in elke hoek van de planeet over het algemeen geen inhoud, formuleren geen eisen, wijzen geen perspectieven aan - het zijn slechts ontploffingen van razernij. Deze tendens die goed zichtbaar is in Europa, heeft het merendeel van de anarchistische beweging aangezet om zich te verdelen, om twee wegen te bewandelen die schijnbaar tegenovergesteld zijn, maar in werkelijkheid elkaar spiegelen.

Eens ze in hun harten alle hoop in slaap gewiegd hadden, onthulde zich voor de ogen van vele kameraden die niet willen berusten een droog, brutaal, onafwendbaar alternatief. Ofwel afzien van elke poging om de massa's te betrekken die zich alsmaar meer vervreemd tonen en de sociale oorlog omvormen tot een privé-oorlog tussen de anarchisten en de Staat (gewapend-strijdisme). Ofwel deze participatie nastreven tot op het punt om zich aan te passen aan de "dynamieken" van de massa's door er de eisen van over te nemen en de sociale oorlog om te vormen tot een verzet van de burgermaatschappij tegen de Staat (citoyennisme). Zo zie je des te beter hoe het vertrekpunt van deze parcours hetzelfde is: de vaststelling dat de werkelijkheid die ons omringt geen revolutionaire interventie meer toelaat die identiek is aan wat er in de loop van de voorbije eeuw in de praktijk gebracht werd of wenselijk geacht werd.

Laten we duidelijk zijn. Deze twee hypothesen bieden antwoorden aan reële, concrete eisen en verlangens, en het gaat er niet over die in vraag te stellen. Maar dat neemt niet weg dat de poging om te handelen op de werkelijkheid die ons omringt zich gescheiden heeft in haar vormen, zo gescheiden dat de verschillende strijdmanieren niet meer complementair zijn, maar gepolariseerd zijn in twee, allebei politieke, alternatieven: langs de ene kant de vrijwillig a-kritische deelname aan "volkse strijden" en langs de andere kant de oprichting van een specifieke organisatie die verschillende aanvallen tegen de macht opeist. Vandaag is het juist het binnenvallen van de politiek en haar berekeningen in een beweging die er vijandig tegenover stond één van de voornaamste redenen voor de huidige "depressie" die vele kameraden treft. En hoe meer de politiek zich "winnend" toont, dankzij een gebruik zonder scrupules van verschillende lapmiddeltjes van zelfpromotie, hoe minder men erin slaagt om haar buiten te houden.

Welke wegen?

Het anarcho-citoyennisme is er in bepaalde massacontexten in geslaagd om ervoor te zorgen dat de kameraden door iedereen graag gezien worden, om hen zichtbaarheid en consensus te doen bekomen, maar... op welke voorwaarden? De prijs ervoor is om af te zien van anarchisten te zijn, te leren om de eigen gedachten in te kleeden of te verzwijgen, het onverdraaglijke te verdragen. Het gaat over een "overwinning" die er niet in slaagt om het lage opportunisme dat haar mogelijk gemaakt heeft te verbergen, en dat een oeuvre heeft volbracht dat in andere tijden ondenkbaar was: ervoor zorgen dat vele kameraden de hypothese zelf van interventie in een sociale strijd verwerpen, een interventie die tegenwoordig beschouwd wordt als een synoniem voor compromis. Maar hoe kunnen we ons daarover verbazen nadat we anarchisten conferenties met reformisten hebben zien organiseren en petitieën hebben zien overhandigen aan de autoriteiten? Hoe er ons over verwonderen, nadat we hen hoorden zeggen dat ze een grotere koopwarencirculatie wilden en aan de zogenaamde pacifistische partijen verweten dat ze hun institutionele taak niet volbrach-

ten? Hoe ons beklagen, wanneer we hen schouder aan schouder gezien hebben met stalinisten en priesters? Maar daarenboven wordt deze eminent politieke interpretatie van de sociale strijd ons gedeald als een verworven waarheid na een onbetwistbare historische ervaring. “Delen of Staat” [“Condivisione o Stato”, slogan uit Val Susa, nvdv.] is het pathetische dictaat dat degenen die argumenten te kort schieten vandaag proberen op te leggen om de problemen uit de weg te gaan.

Nochtans zou het tegenover de uitbreiding van de woede, de ontploffing van alsmaar belangrijke tegenstand, de ontwikkeling van nieuwe perspectieven, absurd zijn om zich te onthouden van de mogelijkheid om te interveniëren in bredere contexten louter en alleen omdat we lamgeslagen worden door de druktemaker-marketing van bepaalde leidertjes van de beweging. In plaats van doodsbang te zijn voor het noodzakelijk deelkarakter van de sociale strijden, zouden we daarom moeten proberen om ook in hun schoot te vechten, wetende en uitleggende dat de sociale aard van een strijd gegeven wordt door haar kwalitatieve dimensie, en zeker niet de kwantitatieve. De weinige kameraden die bijvoorbeeld de bouwervaren van de TAV saboteren, zijn bezig met op hun manier een sociale strijd te voeren, omdat de Hoge Snelheid een probleem is dat éénieder, zonder onderscheid, aangaat. Om een ander voorbeeld te geven: de vele kameraden die betogen voor de afschaffing van de levenslange bestraffing, voeren een strijd voor de rekening van anderen, een politieke strijd, omdat de levenslange opsluiting een probleem is dat slechts erg weinig mensen aangaat en die slechts op wetgevend niveau een abolitionistische oplossing kan krijgen.

Daarom willen wij niet volledig buiten de sociale strijden blijven. Maar wij willen wel ver weg blijven van de politiciers die de sociale strijden infecteren, anarchistinnen inbegrepen.

Het anarcho-gewapende-strijdisme van haar kant, ook daar waar het het vaakst en met betere resultaten in geslaagd is om de vijand direct te raken (zoals in Griekenland of in Latijns-Amerika), neigt er nochtans naar om de sociale subversie te reduceren tot een puur militaire aangelegenheid, tot een botsing tussen wij en zij. Het volstaat om op te merken hoeveel acties expliciet uitgevoerd worden als antwoord op repressieve operaties. Eerder dan de strijd tegen de overheersing in al haar aspecten voort te zetten en uit te breiden, komt het ontwikkelen van de solidariteit op zulke manier neer op de reductie ervan tot een verdediging van zijn invloedssfeertje: de anarchistinnen vallen de Staat aan die kameraden opsluit, de Staat reageert op haar beurt door andere anarchistinnen op te sluiten, die dan reageren door de Staat aan te vallen, die reageert door andere anarchistinnen op te sluiten, die op hun beurt... Zo ontstaat een werkelijk vicieuze cirkel die nog minder aantrekkelijk wordt wanneer die opgesmukt wordt met die trieste retoriek die het martelaarschap en de opoffering verheerlijkt. Het gaat niet meer over een strijd die erop gericht is om een bestaande te ondermijnen dat onverdraaglijk is voor de erg grote meerderheid van de mensen, het wordt een duel tussen enkele rebelse individuen en de Staat. Het feit

dat deze botsing vaak op de voorpagina's van de kranten belandt maakt haar daarom nog niet interessanter, ze wordt sowieso gezien als een privé-aangelegenheid en kan aldus slechts een publiek van toeschouwers aantrekken. En dat nog om een andere reden, en dat is de ergste, want het gewapend-strijdisme maakt dat de aanval tegen de structuren en de verantwoordelijken van de overheersing de karakteristiek wordt van specifieke organisaties eerder dan van een hele beweging. En dit is in feite geen natuurlijke noodzakelijkheid. Het is een arbitraire keuze. Zoals een groot deel van de geschiedenis van de anarchistische beweging aantoonde, kan de “propaganda van de daad” erg goed aangewend worden door de beweging in haar geheel. Dat gebeurt wanneer de actie anoniem blijft, zonder dat iemand er het auteurschap van opeist. Wanneer een actie aan niemand in het bijzonder toebehoort, kan ze aan allen in het algemeen toebehoren. Maar als men zich de last op de hals haalt om de actie op te eisen, om er een eigen merkteken op aan te brengen, dan is dat omdat men tegenover de hele wereld wil onderstrepen dat deze actie aan iemand toebehoort.

Ondanks de schijn lijken het citoyennisme en het gewapende-strijdisme op elkaar en voeden ze elkaar wederzijds. De openheid voor compromis van de eerste stimuleert de identitaire geslotenheid van de tweede, en vice versa. De citoyennist die zweert bij zijn radicaliteit terwijl hij de hand schudt met politiciers verschilt niet zo veel van de gewapende strijder die zweert bij zijn informaliteit terwijl hij een organisatie voorziet van acroniemen en programma's opbouwt. De eerste zoekt de consensus van de massa's en minacht daarom de microfoons van de journalisten niet. De tweede minacht de massa's maar zoekt de schijnwerpers van de media. Beide, op hun manier, zijn op zoek naar zichtbaarheid.

Wij vinden een anonieme en informele beweging - een autonome anarchistische beweging zoals men indertijd zei, voordat deze definitie werd geradbraakt door rechters en journalisten - ongelooflijk veel wenselijker, een beweging die niet afziet van haar alteriteit tegenover de wereld die haar omringt. Maar die evenmin afziet van de mogelijkheid om die wereld te subverteren, het is te zeggen, die niet aanvaardt dat in haar hart die nieuwe wereld gedooft wordt die haar niet bang maakt voor ruïnes. De utopie is het enige tegengif tegen het citoyennisme en het nihilisme. We leven als gasten, ongewenst en onwenselijk, van de oude ontleisterde wereld. Haar agonie roert ons niet, beter, het is onze intentie om de verdwijning ervan te versnellen.

Perspectieven

Hoeveel keren moet je je dromen aan diggelen zien liggen voor je stopt met te dromen? Hoeveel keren moet je vertrouwen verraden worden voor je begint iedereen te wantrouwen? Hoeveel keren moet je zien dat je ideeën verloochend worden voor je je tevreden stelt met gelegheidsmeningen? Hoeveel keren moet je aanhoren dat je gedachten gebanaliseerd worden voor je afziet van alle communicatie? Sommigen blijven het zich afvragen,

hopende in het diepste van hun hart dat ze er nooit in zullen slagen om een antwoord te vinden. Wij evenmin. Koppig of simpelweg dom, ongelegen of simpelweg achterop, wij vinden het onverdraaglijk om te verglijden in de melancholie juist op het moment dat er zich nieuwe en fascinerende mogelijkheden openen.

Maar - en dat moet nog terdege beseft worden - het is niet de subversieve propaganda, het is niet de oprichting van een revolutionaire organisatie die de revolterenden op straat doet komen. Het is de materiële en emotionele ellende van dit bestaande die we allen dagelijks meeleuren. En zo dat al waar was in het verleden, is dat het nog meer vandaag wanneer we geen enkele zon van de toekomst meer ontwaren achter de heuvels, maar eerder de nacht van de oerchaos. Tegenover deze duisterheid zullen de militanten zich blijven opsluiten in hun klooster uit angst om verward te worden met het banale uitschot, terwijl de intellectuelen zich zullen blijven bevragen over de crisis van de vertegenwoordiging. Maar er valt niets te veroordelen of te verheerlijken in de moderne revoltes, de revoltes die ons de pedalen doen verliezen met onze gewoonlijke kompassen. Met alles moet de confrontatie aangegaan worden.

Decennialang zijn we bijna immobiel gebleven in het brakke water van de sociale pacificatie, wachtende op een wind die ons zou toelaten om ons in beweging te zetten in de richting van onze respectievelijke bestemmingen. Voor zover onze hoop en voorspellingen teleurgesteld werden, is het vandaag nochtans niet zomaar een zucht wind die opsteekt. Aan de horizon tekent zich een zwarte hemel af die slechts donderstormen belooft. En nu, wat willen we doen? De zeilen reven en het anker uitwerpen, vastberaden om immobiel te blijven omdat het risico ons bloot te stellen aan een schipbreuk te groot is, of zoveel mogelijk ons schuitje te verstevigen en de trossen los te gooien?

Dat de rellen die spontaan losbarsten beperkt zijn in de tijd en in hun inhoud is slechts een vals probleem. Als dat het geval is, dan is dat ook te wijten aan de afwezigheid van wat ertoe zou kunnen bijdragen om ze te verlengen en te sublimeren. En zelfs indien het slechts zou gaan over een koortsopflakking van een ziek sociaal lichaam, dan nog blijft het een feit dat ze een verlaging van de immuunsystemen betekenen, een verlaging die in staat is om de komst van de fatale infectie waarop wij hopen te vergemakkelijken. Zelfs als het slechts zou gaan over een kortstondige speeltijd die toegestaan wordt net voor de klastaak, blijft het een feit dat het aan ons is om de radertjes van de bel te saboteren. En als degenen die eraan deelnemen in werkelijkheid geen enkele revolutionaire aspiraties koesteren, meer gestuwd door de wrok omwille van hun sociale uitsluiting dan door de weigering van alle institutionele integratie, dan heeft dat maar weinig belang. Wat deze oproer in elk geval wenselijk maakt, is de opschorting van de normaliteit die ze kunnen opleggen, de onmisbare premissen voor elke poging om de werkelijkheid te transformeren. Het gaat er niet over om de smaken te delen met degenen die botsen met de ordetroepen, noch om te proberen hen een lesje pedagogie te geven aan de hand van

heilige subversieve teksten wanneer ze ten aanval trekken om futiele koopwaar te bemachtigen. Het gaat erom zich in de zo geschapen chaos te werpen - zelfs als die geschapen is omwille van een banale reden, zelfs als het op een instrumentele manier is - en te proberen om elke terugkeer naar de orde der noden in de war te sturen, verhinderen, vertragen, belemmeren. Wat neerkomt op het ontrukken van kostbare tijd om te experimenteren met de wanorde van de verlangens, die te verspreiden en te consolideren.

Ziedaar waarom het in het licht van de nieuwe brandhaarden die in de fik gaan en met het klimaat dat je overal in Europa inademt, voor ons alsmaar belangrijker wordt om niet bij verrassing genomen te worden. Zonder ons handelen te plannen om ons in te dekken tegen het onbekende, noch om nieuwe medeplichtigheden te zoeken waar er geen kunnen zijn en aldus te eindigen als sociale assistenten die onbewust zijn van hun bestemming. Zonder garanties, zonder zekerheden, zonder angsten voor wat niet te ontcijferen valt. Maar, in de niet zo verre eventualiteit dat er voor onze voeten een brand opsteekt, is het beter om reeds een min of meer duidelijk idee te hebben over waar naar toe te gaan en wat te doen, en tegelijkertijd het hoe en het waarom van het doen uit te diepen.

*“Er bestaat geen enkele organisatie die boven mijn
individuele vrijheid staat...
en in elk geval wil ik geen deel uitmaken van een
revolutie waar niet gedanst kan worden.”*

een definitieve omwenteling. Dit tijdperk biedt ons een permanente zoektocht naar de aanpassing aan situaties, en dit is de spanning aan het verdringen die ons ervan weerhield om ons aan te passen; de razerij waarmee iets kost wat kost gedaan wordt om zich toch maar levend en actief te voelen draagt het risico in zich om de analytische capaciteit opzij te zetten, net als de kritiek die noodzakelijk is voor het ontwikkelen van een eigen projectualiteit. We slagen er zelfs in om hetzelfde te doen als alle anderen en te praten zoals alle anderen omdat we denken dat een andere taal ons onverstaanbaar zou maken en we zo het risico zouden lopen geïsoleerd te blijven. We ne-

De utopie

Ik wil al een tijd lang schrijven over bepaalde onderwerpen, en na het lezen van enkele teksten meen ik begrepen te hebben dat hetgeen waarover ik wil schrijven een gevoel is dat ook bij andere kompanen aanwezig is.

Het gaat over een vereiste die ik altijd al gehad heb, en die niet enkel nooit temperde, maar in tegendeel de laatste tijd meer en meer ruimte ingenomen heeft in mijn gedachten: ik heb het over de utopie. De idee van de utopie achtervolgt me met een nieuwe en sterke aandrang, misschien wel omdat haar zoektocht langzaamaan maar onverbiddelijk minder obsessief aanwezig is in het hart van wat we als anarchistische beweging kunnen definiëren. Dat is toch alleszins de indruk die ik heb.

Misschien komt het door de desillusies van de voorbije jaren die vandaag als nederlagen worden bestempeld, door de vermoeidheid van de opzienbarende slagen (eerder moreel dan fysiek) die altijd voor je klaarstaan wanneer je strijdt, zonder nog het nog maar over het perspectief te hebben dat zegt dat je wildste dromen nooit verwezenlijkt worden, maar het lijkt me alsof er een zekere trend in de lucht hangt die zich tevreden stelt met minder: het is beter om een kleine strijd te winnen die ons wat moraal geeft, eerder dan nog een nederlaag te begaan wanneer we een definitieve overwinning voor ogen hebben. Het is beter om de dingen van dit miserabele bestaande een beetje aan te passen dan het risico te nemen ze nooit te kunnen verbeteren wanneer je streeft naar

men allemaal deel aan dezelfde strijden, en alsof dat nog niet genoeg is, doen we het ook nog eens allemaal op dezelfde manier, gebruiken we dezelfde middelen die op langere termijn steriliteit teweeg brengen, om dan te ontdekken dat we onze creatieve capaciteiten geaborteerd hebben door te zeer het parcours dat de anarchistische beweging in het verleden opging na te volgen. Te ontdekken dat we de verbeelding hebben verzwakt die belangrijk is voor het voortzetten van de strijden die we ondernomen hebben....

En wat met die strijden? Als middel naar iets omvangrijker en grandiozer lopen de strijden het risico om een doel op zich te worden, en het is op dat pad dat we de Utopie verliezen. Het komt steeds minder voor dat ik met kompanen spreek over grotere dromen. Ik heb het niet over de dagdromen die we weer opbergen wanneer we gedaan hebben met fantaseren, maar over een subliem verlangen waarheen we ons richten, als iets om naar te streven en proberen te realiseren. De Utopie is voor mij geen eilandje dat niet bestaat in deze wereld, maar iets dat het bloed naar het hart en de hersenen jaagt, een idee dat geen wapenstilstand toelaat; het is de spanning die me tot handelen duwt en tegelijkertijd het bewustzijn dat me in staat stelt om de angst te overwinnen. De Utopie is één van de redenen waarom ik anarchist ben, omdat enkel zij me de mogelijkheid biedt om te strijden, niet enkel voor een nieuwe wereld, maar voor iets wat nog nooit gerealiseerd is geweest. Voilà mijn Utopie: de poging om iets waar te maken dat nog nooit in vervulling is gegaan, het streven om te kunnen leven in een wereld die niet de wereld van vandaag is en ook niet die van enkele duizenden jaren terug. Iets dat we enkel kunnen proberen doorheen een moment van opstandige breuk, een moment dat niets meer beduidt dan de opening van een mogelijkheid, dat me in staat stelt

om naar een diepe afgrond te gaan en de hoogtevrees te beproeven, de mogelijkheid open houdende dat er zich in die diepte of iets vreselijks fascinerend of iets absoluut vreselijks bevindt. Kortom, een sprong in het onbekende, zonder op voorhand te weten hoe de samenleving waarnaar ik verlang eruit moet zien, maar vertrekkende van hetgeen waarnaar ik niet verlang. Het ondenkbare denken dus, als grondvoorwaarde om naar het onmogelijke te streven.

“Diegene die vanaf het begin al aan het einde zit te denken, diegene die nood heeft aan de zekerheid om dat einde te bereiken nog voordat hij begonnen is, die zal er nooit geraken.”

A. Libertad

Spijtig genoeg, gezien ons tijdperk het eist, worden er langs alle kanten apocalyptische, of zelfs chiliastische, perspectieven ontwikkeld, en in tegenstelling tot het verre verleden bevinden deze perspectieven zich niet enkel meer in de mystieke, samenzweerderige rangen of in de schoot van het religieuze fanatisme. Vandaag achtervolgt de vraag van “het einde van de wereld” de discussies op een min of meer serieuze manier. Het einde van de wereld in 2012, het laatste oordeel, de terugkeer van de heilsprofeet, het derde oog en andere mysticireligieuze onzin wedijveren op het eschatologische podium met het beangstigende perspectief van een nucleaire holocaust of een totale wereld- of

Apocalyptische perspectieven

Het revolutionaire vraagstuk is een duidelijke breuklijn in het hart van de anarchistische internationale beweging, op sommige plaatsen dieper dan elders. Langs de ene kant is er DE revolutie, de spiegeling van een verre oase, die ons in de woestijn meerdere keren van dorst zal doen omkomen voordat we haar in één of andere materiële vorm zullen bereiken. Deze visie beschouwt revolutie als een evenement om rustig af te wachten, want sowieso niet afhankelijk van onze actie, maar wel van een ontwaken van de massa's. Voor dit soort van revolutionairen zijn de omstandigheden nooit helemaal klaar voor de revolutie, en zij beschouwen alle soorten van offensieven die niet “massaal” zijn als het product van een misplaatst ongeduld en avant-gardisme dat zich zowel in woorden als in daden in de plaats stelt van de echte revolutionaire subjecten, hetgeen niet de revolutionairen zouden zijn...

Langs de andere kant is er het primair anti-revolutionarisme dat de revolutionairen aan de kaak stelt door te stellen dat zij niets anders doen dan afwachten, de revolte temperen, zij die de anarchie *hier en nu* wensen te leven tegenhouden. De facto, is de revolutie *als concreet evenement* op een bepaalde manier een mirakel waarop men hoopt maar dat zich nooit voltrekt, een paradijs ver weg.

burgeroorlog. Maar ergens op het podium wandelt er het idee rond over een systeem dat uit zichzelf in elkaar zal storten, onder het gewicht van haar misbruiken. De onvermijdelijke ineenstorting van het kapitalisme van de in de aanvang van de 21ste eeuw opnieuw opgelapte marxisten en hun economische, sociale en ecologische “crisissen”. Een hypothetische ineenstorting die evenzeer vergezeld wordt van hoop als van vrees. Natuurlijk, deze hypothese lijkt me maar weinig serieus, gezien het kapitalisme doorheen haar geschiedenis vooruit gaat van crisis doorheen crisis, telkens opnieuw versterkt, hervorming na hervorming.

Deze visie op de revolutie die zich helemaal op zichzelf in werking zet, zonder ons, zonder mij en op een manier ook onder de impuls van de zelfdestructieve oude wereld, biedt enkel het wachten aan als onmiddellijk perspectief. Het projecteren van al zijn verlangens naar een onafwendbare toekomst stelt ons echt makkelijker in staat om het bestaande te accepteren. En als het geloof van Marx in de onvermijdelijkheid van het communisme hem, en zijn volgelingen, ertoe bracht om de industrialisatie en de kapitalistische uitbuiting als noodzakelijke etappes te beschouwen voor de communistische intrede, eindigt de ideologie van het onvermijdelijke ineenstorten noodzakelijkerwijs met het goedpraten van langs de ene kant een praxis die enkel gedragen wordt door “de sociale zelfverdediging” als antwoord aan de vijand, en langs de andere kant, het ontvluchten van deze realiteit waar we dagelijks op een heel concrete manier tegenover

komen te staan.

Uiteraard, deze visie op een oude wereld die zou instorten onder zijn eigen gewicht maakt de opstandige noodzakelijkheid overbodig, plaatsruimend voor niets dan *afwachting*, defensie. Op de ene plek wordt dit dan, om het met een modieuze term te zeggen, “sociale zelfverdediging” (kraakpanden, levensstijlen, gemeenschap, overleven...), elders zal men al zijn kracht gebruiken, dankzij de ecologische miserie, om op een reactionaire manier de “planeet” te conserveren om zo terug te keren naar een voorafgaande toestand (maar dewelke?), en nog elders zal men zich toeleunen op de verdediging van de “inheemse volkeren” of de antirepressie die uitsluitend door de vijand geconditioneerd wordt etc. Er is in ieder geval geen enkele nood aan de aanval op de statelijke, noch op de kapitalistische structuren en de overheersingsmechanismen die de menselijke verhoudingen bepalen, aangezien deze zich toch wijden aan de ineenstorting, als bij toverslag.

In de diepte interesseren deze extreem spitse debatten die zich afspelen tussen de partizanen van de onafwendbare ineenstorting van het systeem me niet echt, of het nu om “communisateurs”¹ of anarchisten gaat. Het is te zeggen, wat er ook de conclusie van is, mijn visie op de dingen zal niet omgewenteld worden. Als het kapitalisme zich echt op zichzelf moet ineenstorten, dan doet dat nog niets af aan het feit dat ik dit evenement op geen enkele manier geduldig wil afwachten, voortgaan met het lijden van dit miserabel middelmatige leven dat dit *in afwachting* op me reeds aanbiedt.

Ik ben een anarchist en een revolutionair, maar ik denk nochtans niet dat DE revolutie plaats zal vinden, niet vandaag noch morgen. Echter, ik streef naar de revolutie, het is te zeggen ik streef ernaar mijn handelingen en mijn gedachten te richten op een totale omwenteling van deze wereld, en een volledige breuk met het vroegere. Het is op die manier dat ik revolutionair ben, niet uit opportunisme, en er bestaat volgens mijn niets erger dan zij die zeggen dat ze revolutionair zijn omdat ze geanimeerd worden door het geloof dat ze de revolutie als concreet evenement nog zullen meemaken. Neen, revolutionair zijn betekent dat men in zijn concrete activiteit en zijn theoretische productie de zaden van een andere wereld legt, net als de middelen en de doelen onafscheidelijk zijn.

Het valt niet te ontkennen dat ons leven vandaag, net als de toestand waarin de wereld zich bevindt, vreselijk zijn. De facto lijkt het me, gezien de toestand waarin de mensheid zich vandaag bevindt, quasi ondenkbaar om zich een radicale omwenteling van deze wereld voor te stellen die zich van alle autoriteit zou ontdoen. We kunnen zelfs bevestigen dat het perspectief van een veralgemeende opstand vandaag evenveel hoop als vrees bevat. In een wereld waar de ranzige ideologieën als racisme, de identitaire en

communitaire mechanismen, de dorst naar macht, de geldzucht, het consumentisme, de economische of sociale concurrentie of nog het seksisme elkaar verdringen, zal de opstand, naast hetgeen waarin we ons kunnen herkennen en aan deelnemen, ook een hoop tragische en onverdraaglijke gebeurtenissen met zich meebrengen

Dit gezegd zijnde, lijkt het me nog ongepast en verder van de realiteit verwijderd om te praten over een *anarchistische* revolutie. Want dat zou betekenen dat men zich een revolutie van miljoenen anarchisten moet inbeelden, op een manier de oude droom van de CNT, die, als hij als droom respectabel is toch een hersenschimmige pretext is voor de inertie en het afwachten. Als er een revolutie of opstand komt, zullen de anarchisten geen toeschouwers blijven, uiteraard. De zaken naar een kritiek op de autoriteit als dusdanig trekken, de slechte reflexen die aan deze wereld toebehoren proberen weg te duwen zonder een flikkenrol te spelen, maar zichzelf ook plezier doen door de wraakverlangens te stillen die zich slag na slag opgestapeld hebben, net zozeer tegen de staat en de economie als tegen de samenleving.

Revolutionair zijn is dus, volgens mij, gedreven worden door een spanning naar *iets anders*. Een spanning die zich verwezenlijkt hier en nu, elke dag, in de kleinste oorlogsdaad. Het is de projectmatige vervechting in elke daad, zelfs de onbeduidende, die door de revolutionair gedragen wordt, die toegewijd is aan de identificatie van deze wereld als zijnde een obstakel voor het revolutionair project. Op een manier is het ook een verantwoordelijkheid, want het lijkt me onvermijdelijk dat je jezelf op spel zet in de strijd. Zichzelf openlijk revolutionair noemen draagt zijn aandeel van risico's en gevaren mee. We kunnen niet verwachten dat de samenleving, wanneer we ons ermee in openlijk conflict verklaren zich op haar beurt niet op ons zal wreken, doorheen de staat of niet. Net als in het leven zijn deze zaken ook veel subtieler dan zo'n simplistisch schema.

Deze wereld, die verre van zichzelf aan het vernietigen is, moet dus vernietigd worden, dit is het oeuvre van de revolutionair, dit kan niet ontweken worden. Zoals die andere dat zei, als de vraag niet draait om het “voeren van revolutie”, dan zal het gaan over “hoe haar te ontwijken?”.

Nog een revolutionair zonder revolutie.

1. Verwijzing naar de ultra-linkse tendens voor de *communisation* (waar ook een gelijknamig tijdschrift over bestond). Het probleem dat deze tendens zich stelt is ondermeer hoe af te stappen van de klassieke marxistische idee van een “overgangperiode” tussen het huidige sociaal-economische bestel en het communisme. De *communisation* is dan het proces, of eerder, de maatschappelijke beweging die onmiddellijk het communisme verwezenlijkt.

ze niet zelf een taboe wordt, of materiaal tot zelfgelsing. Ik hoop ook dat, ter gelegenheid van deze bijeenkomsten rondom het subversieve boek, deze bijdrage de gelegenheid zal zijn om na te denken over deze vragen, die volgens mij onvermijdbaar zijn aan de ontwikkeling van onze ideeën et aan de ontmoeting met andere ongehoorzamen.

Ten eerste we moeten ons niets wijs maken, de anarchistische beweging is wel degelijk een beweging, of een *mouvance*, dat maakt niet uit. We kunnen wel, voor velen onder ons, de zaak van de individualiteit en de eigenheid van elk individu centraal stellen, dat zal

Een moeilijk onderwerp

Een moeilijk onderwerp, ja. Een onderwerp dat snel een polemiek kan worden, al dan niet stiel. Maar dat is niet het doel. Het gaat evenmin over een existentiële vraagstelling, over een “Wie zijn wij”, over een “Wie ben ik”. Ik wil discussiëren over de anarchistische beweging zoals ik ze ken, dat wil zeggen de beweging van vandaag, hoewel ik me kan inbeelden dat deze mechanismes zich voordoen buiten onze tijd of zelfs buiten de anarchistische beweging. Er vallen veel dingen te zeggen, maar ik zou graag specifiek praten over de verhoudingen die de relaties binnen deze beweging sturen, tussen de ene en de andere, doorheen linguïstische en geografische barrières. Ik wil evenwel niet dat deze enkele lijnen worden opgevat voor wat ze niet zijn, waar ik hier over praat, gaat ook over mij, en de mechanismes die ik hier beschrijf, heb ik zelf geproduceerd en gereproduceerd. De goesting om deze lijnen te schrijven komt voort uit talrijke discussies met anarchistten van hier en elders, in verschillende contexten, die zelf ook de noodzakelijkheid voelen om deze vragen te stellen tussen ons, om er openlijk over te discussiëren in stukjes en beetjes. Natuurlijk pretendeer ik niet om deze kameraden te vertegenwoordigen, omdat ik in eerste plaats van mezelf vertrek. Deze tekst is storend, ze geneert mij zelf. Ik hoop niettemin dat, door te discussiëren over taboes, dat

nooit verhinderen dat dit geheel groter dan het individu zich inwisselt voor de individuele wil en voor de verlangens eigen aan eenieder binnen deze beweging. In realiteit heeft iedere sociale groep zijn grenzen, het is de conditie *sine qua non* van zijn ontwikkeling, van zijn eigen afbakening. Om ons te definiëren moeten we ook kijken naar wat we niet zijn en naar wat ons samen brengt. Vertrekkend van daar, wordt de originaliteit van de individuen en affiniteitsgroepen die zich uitdrukken, vaak genormaliseerd om te passen in een gietvorm, een soort van gemeenschappelijk bindmiddel. Wanneer de normalisatie niet werkt, zoals in elke sociale groep, blijft er enkel misprijzen of verbanning.

Op die manier komen automatismen tot stand en worden ze niet meer in vraag gesteld. “Het is nu eenmaal zo”, “het is niet het moment”, “het is altijd zo gegaan”. Deze mechanismes geven binnen de beweging, de macht aan een groep van bewakers van de heilige overbrenging, bewaarders van de juiste waarheid en in het algemeen weinig genegen aan het in vraag stellen ondanks de beschouwingen die in het leven opgemaakt moeten worden uit decennia van duidelijke mislukkingen. Ik zei wel degelijk macht, en ik zeg ook gedwongen centralisatie. Het werken volgens affiniteit, die ik onderschrijf, heeft het nadeel wanneer slecht gedoseerd, van te veel macht te geven aan de individuen die het meeste relaties bezitten, en soms een zekere ouderdom bezitten. Men moet via hen, hem of haar gaan om zich te organiseren, om andere anarchistten te ontmoeten, om alles.

We weten dat de macht op hetzelfde moment angst-aanjagend en opwindend is, ze trekt aan en ze stoot af tegelijkertijd. Ik heb het niet over de institutionele macht maar over de relaties van macht tussen individuen. Wanneer men begint een beetje macht te verwerven, wil men altijd meer. Het schema is simpel en fundamenteel, en ze kan slechts in werking treden bij anarchisten wantrouwig voor deze zaken, vanaf het moment dat bewondering en “charisma” op het toneel verschijnen. Men gaat de activiteit van anarchisten in dit of dat land bewonderen om kwantitatieve of gewoonweg exotische redenen, men gaat zich opsluiten in het nastreven van modellen: “doen zoals in Griekenland” enz. Men gaat de taal en het charisma van die of deze kameraad bewonderen (jullie die deze tekst lezen kennen allemaal een kameraad die meer sociale waarde heeft binnen de beweging dan anderen). Daar worden relaties van macht geboren en worden klassen gecreëerd binnen de beweging, door middel van de retoriek, de charme, de politiek. Uiteindelijk wordt de beweging een plek bij voorkeur voor personen die exact weten wat ze willen maar die zich de artificiële dialoog, de invraagstelling en de discussie aanwenden om een opening voor te wenden die er in realiteit niet is, omdat eigenlijk “het zo is, en dat is alles”.

In de feiten creëren deze mechanismes leiders, die uitlopen op een lokale centralisatie van de activiteiten van de beweging. Diegene die zich afwendt van deze centraliteit moet op één of andere manier antwoorden op zijn eigen afwezigheid en een aannemelijke rechtvaardiging voorleggen voor zijn niet-akkoord zijn of zijn afwezigheid op die of deze hoeksteen van de beweging, of het nu gaat om een idee, of een plaats (een assemblee, een lokaal, een specifieke strijd). De vrijwillige niet-participatie aan deze heilige collectieve momenten moet gerechtvaardigd worden, en niet omgekeerd, op straffe van “arrogantie”. Aldus, zonder nood aan een erkende autoriteit, wordt de veelvoud aan ideeën van individuen beperkt tot de dimensies van een of meerdere “charismatische” kameraden. Zo’n mechanismes zijn onlosmakelijk verbonden met de verbanning; tegen diegenen die niet daar zijn waar men moet zijn, in die strijd, in die plaats, of die assemblee, die dus noodzakelijkerwijs “nietsnutten”, “je-m’en-foutisten”, “kleinburgers” enzovoort zijn. Zo werkt een vorm van controle niet ver verwijderd van die van het gerecht. Mechanismes die zich hebben voorgedaan in de recente strijden een beetje overal, van Val Susa tot de strijd van de Tunesische sans-papiers in Parijs of de strijd tegen de gevangenis voor buitenlanders doorheen Europa, of ook de “internationale solidariteit” wanneer ze een chantage wordt.

Ik heb niet weinig kameraden gezien die loslieten, of simpelweg opgaven door deze mechanismes. Ik zie bij hen een zeker gebrek aan volharding, aan wil om zelf te creëren wat we willen zien leven, soms verwijt ik het hen. Maar ik kan niet helemaal hen verwijten

om de armen te laten hangen, omdat vaak de kracht en de volharding aan de kant staan van diegenen die de macht bezitten, want sowieso hebben we dat nodig om het te verkrijgen en te onderhouden.

Eerlijk gezegd denk ik niet dat ik overdrijf als ik zeg dat ik hier praat over zaken die wij allemaal kennen binnen de beweging; de rollen, de vervloekte rollen. Op een of ander moment hebben we ons allemaal teruggevonden, opgesloten in rollen in onze groepen. De handige, de schrijver, de netwerker, de techniker, de theoreticus, de dwaas, de intelligente, de layout’er, de plakker, de tagger, de kamikaze, de paranoïde, de timide, de afwezige, de radicaal, de gematigde, de creatieveling, allen met een zeker mate van professionalisering. Wat er toe doet, is ermee te breken.

Ik wil niet de verschillen van eenieder ontkennen of afvlakken, elk individu wordt gedreven door verschillende tendenties, passies en smaken, maar één ding is zeker, men moet niet het monopolie van de gerespecteerde kenmerken overlaten aan één enkel of enkele individuen in een groep, want dat is de meeste zekere weg om een leider te creëren, soms zelfs zonder de instemming van die persoon. We weten het, we hebben het al gezegd en duizend keer herhaald, er zijn enkel meesters omdat er slaven zijn om hen te gehoorzamen.

We moeten dus wantrouwig zijn binnen groepen, zowel als in de relaties tussen groepen, tegenover alles dat toelaat dat “prestige” of “verdienste” plaats inneemt. De oudsten zijn niet het meest respectabel, de gevangenis maakt kameraden niet interessanter, de kwaliteit van een kameraad is niet meetbaar volgens het aantal gebroken ramen... Ze is ook niet anders meetbaar. Het prestige is de hiërarchie, en de hiërarchie is macht. Men moet geen schrik hebben om zijn vrees en zijn twijfels te uiten, men moet zich niet laten imponeren door dogma’s. Het is niet omdat een kameraad beter is in het uiten van zijn zekerheden dan een andere in het uiten van zijn twijfels dat die eerste de waarheid aan zijn kant heeft, allereerst omdat de waarheid niet bestaat, maar ook omdat de retoriek enkel voor diegene die ze beheerst de capaciteit om te overhalen en niet te overtuigen is.

Zij die het meer gewoon zijn om hun posities uiteen te zetten, en ik reken mezelf daar ook toe, hebben dus een verantwoordelijkheid als ze niet op zoek zijn naar een machtsgreep. Binnen de anarchistische beweging moeten de mechanismes van de intellectuele autoriteit bevochten worden zowel door diegenen die in staat zijn om ze te produceren als door diegenen die eerder in de positie zijn om ze te reproduceren.

Een anarchist zonder de gewoonte om zich te deconstrueren

wat ons onderscheidt. Vertrekkende vanuit onze verlangens kunnen we een hoe, een waar en een wanneer uitwerken van er te zijn, terwijl we onze aspiraties dichtbij ons houden. De gelegenheid scheppen om revolutionaire perspectieven te ontwikkelen, erover te discussiëren, onszelf de tijd en ruimte te geven om dat te doen, brengt ons zeker naar een groei en verrijking. Het weten interpreteren van de gebeurtenissen, net zoals het weten om er voorbij te gaan, zich het probleem stellen van hoe niet alles op korte tijd uitgeput raakt, of hoe we van een opstand niet overgaan tot een burgeroorlog, kan de poorten openen voor het verbeelden van onze interventie in de bestaande strij-

Om onze dromen te volgen

Ieder van ons heeft een speciale fysionomie en bekwaamheden die hem onderscheiden van zijn strijdkameraden. We zijn dan ook niet verbaasd om te zien dat de revolutionairen erg verdeeld zijn over de richting van de inspanning.

Maar we kennen aan niemand het recht toe om te zeggen: "Alleen onze propaganda is de juiste; buiten de onze is er geen heil." Dat is een oud restje van autoritarisme, ontstaan om een ware of valse reden, die de libertairen niet mogen verdragen.

Emile Henry

Als we rondom ons kijken, kunnen we alleen maar een opwindende vervoering van vreugde voelen bij het zien dat velen revolteren tegen de huidige stand van zaken. Degene die, moe om geknield de gewoonlijke dagelijkse onderdrukking te blijven slikken, probeert om in opstand te komen tegen de overheersing, kan bij ons alleen maar iets opwekken waarmee we onze verlangens innig verbonden voelen. Nu de zo verwachte vuren van revolte uitbreiden, zouden die ons niet onvoorbereid mogen aantreffen. We zouden in staat moeten zijn om die te analyseren met alles wat dat betekent, de moed en de trots van de opstandelingen maar ook hun limieten vatten en zowel aan te dringen op wat ons bijeenbrengt als op

den die zich verbreiden. Het zal nodig zijn om in staat te zijn om in tijd en ruimte deze momenten van intense, maar vluchtige breuk te laten voortduren. Vermijden, zoals vaak gebeurt, dat een strijd omkaderd blijft in haar eigen specificiteit; duidelijk maken hoe een deelstrijd een gelegenheid is die kan dienen als stormram voor de subversie van het bestaande en hoe we alleen door niet te blijven steken in de eisen toch kunnen neigen naar ons doel.

Het lijkt ons dus gepast om ons te buigen over hoe sommige anarchisten zich tot vandaag de dag tegenover dit alles opgesteld hebben, niet om te verzanden in een kritiek, maar de mogelijkheid voor reflectie en overstijging van de limieten te creëren.

De voortdurende en alsmaar massalere ontschepping van mannen en vrouwen die vluchten voor de ellende of brutale repressie in hun landen, gaat zich "inschrijven" in een Westers evenwicht dat reeds wankel is. De revoluties waarvan ze de scheppers geweest zijn, zou ons ertoe kunnen brengen om te denken dat ze op één of andere manier hun "oeuvre van vernieuwing" hier in Europa zouden meebrengen, waarmee we hen een rol van "revolutionair subject" zouden toekennen, een rol die ze naar alle waarschijnlijkheid niet zelf ervaren noch verlangen. De gefrustreerde angsten om de revolutie te voltrekken die al altijd begeerd wordt, maken dat er complexe redeneringen en onbegrijpelijke theorieën ontworpen worden op de kap van mensen die, reeds uitgeput door een niet makkelijk leven, waarschijnlijk op zoek zijn naar een vrede die ze hier niet kunnen vinden. Zeker, ze zijn niet alleen

op zoek naar vrede en daarom moeten we in het achterhoofd houden dat dit alsmat acutere perspectieven van sociaal conflict zou kunnen openen, maar het is niet gezegd dat dit zal gebeuren zoals wij dat zouden wensen.

Er werd op alle manieren gezocht om een communicatiekanaal te vinden met deze mensen. Er werd op alle mogelijke manieren geprobeerd om zich op te stellen als geprivilegieerde gesprekspartners door in het merendeel van de gevallen te handelen naar een steriele assistentialistische liefdadigheid. Er werd geloofd dat de methode van zelforganisatie verspreid werd, maar het kwam er op neer om "beheerders" te worden van hun noden en zich zo illusies te maken over het opbouwen van verhoudingen die hen dichter brachten bij het antiautoritarisme. Men zoekt in hen een radicaliteit die ontsnapt aan dit moeras van immobilisme dat veroorzaakt wordt door het relatieve welzijn waarin we, ondanks onszelf, ondergedompeld zitten.

De kinderen van de revoluties in de Magreb kwamen in opstand voor redenen die ze als van hen aanvoelen, om de dictaturen omver te werpen die hen al decennialang onderdrukken. Ze hebben gevangenschappen en rechtbanken, commissariaten en kazernes vernietigd. Hier zullen ze moeilijk strijden voor de omverwerping van het democratische regime, aangezien ze daar geen weet van hebben, ze zullen makkelijker vechten, zoals reeds meerdere malen gebeurd is, voor een minimum aan *erkenning* en aan *rechten*. Iets wat volledig begrijpbaar is.

Aan de marges van het democratische Westen, waar een luchtspiegeling van relatieve welstand miljoenen mensen opstapelt in buitenwijken, vonden er de laatste jaren alsmat regelmatigere rellen plaats. De jongeren van de buitenwijken van de grote steden beslissen om uiting te geven aan hun woede, de diffuse wanorde verspreidt zich, de grote winkelketens worden geplunderd, er wordt gereld met de flikken, er wordt vernield, brandgesticht, er wordt lenig bewogen in kleine groepjes die alles wat ze op hun weg tegenkomen in vuur en vlam zetten. Maar wat willen ze? Ze strijden zeker niet voor een een revolutie die de bestaande sociale verhoudingen, gebaseerd op hiërarchie en uitsluiting (hun dagelijkse leven voedt zich ook met hiërarchieën en rollen) zou subverteren. Hun woede is een uitdrukking van ontkende mogelijkheden, van de frustratie om te voelen dat alle mogelijke insluiting ontoegankelijk is. Hun woede komt voort uit het feit om van zo dichtbij een welzijn te hebben zien schitteren waar ze systematisch van weggehouden worden.

Degene die geboren is onder de foute sterrenhemel, die niet uit het toegelatene mogen gaan, die slechts anonieme nummers zijn, die niet tellen, die van generatie op generatie niet naar voren komen, beslissen om hun woede te uiten en worden oncontroleerbaar. We hebben hen zien 'spelen', en het feit dat er niet gegrept werd fascineerde ons. We hebben deel wil-

len nemen aan hun brandstichtingsfeestjes en verder willen gaan, maar we weten dat we buitenstaanders, indringers zouden zijn. Ons uniformeren aan iemand die ver van ons staat, met hun eigen culturele en religieuze banden is absurd, zoals het absurd zou zijn om hen perspectieven toe te schrijven die de onze zijn.

De strijden die we de laatste tijd tegenkomen als antwoord op een sociale Staat die problemen heeft om ongecontesteerd overeind te blijven, hebben een partieel karakter en neigen tot *behouden*. Je ziet vele bewegingen die hun arbeidsplaats willen *behouden*, andere die hun recht op onderwijs willen *behouden*, velen hun recht op toekomst, die hun pensioen willen gevrijwaard zien, die een ruimte willen behouden die niet te snel dooft of een territorium dat niet te snel verwoest wordt. Verschillende sociale categorieën en groeperingen met een territoriaal karakter beginnen alsmat aandringender lawaai te maken. Uitgeputte arbeiders die de fabrieken bezetten en op straat komen, wat timider in vergelijking met de studenten die zich dagen van oproer cadeau doen die maar moeilijk terug in de normaliteit te dringen lijken, 'opgejutte' bewoners die zich hartstochtelijk verzetten tegen afval en stortplaatsen, anderen tegen de bouw van autostrades en spoorwegen.

Het democratische regime functioneert niet zoals het zou moeten, het slaagt er niet in om dat minimum aan welzijn te verzekeren waar men aan gewend was. De angst om iets te verliezen zet allen, ook de meest trouwe burgers, aan om op straat te komen, om zich te verontwaardigen en op de daken te kruipen.

In deze tijden van voortdurende vernieuwing moet alles aangepast worden, moet alles verjongd worden. De huidige staat van de maatschappij heeft ons gebracht tot een zodanig verspreid en machtig niveau van vervreemding dat het de individuen tot in de meest diepliggende lagen van de eigen geest besmet heeft. Onze aspiraties naar een *ander leven* zijn onverstaanbaar en absurd geworden, waardoor ze ons geen makkelijke communicatie meer toelaten. De anarchisten zijn er niet in geslaagd om de tijden bij te houden, denken sommigen.

Anderen beginnen daarentegen te denken dat de antiautoritaire kritiek té ver is gegaan, dat er in het volgen van een eigen theoretisch-praktische parcours gelopen werd, terwijl er moest gewandeld worden om zo aan de massa's toe te laten achter ons aan te komen. Eenvoudig, dynamisch, bereikbaar om zo aan erkenning en geloofwaardigheid te winnen, ziedaar hoe de anarchisten zich hebben laten inpalmen door de logica van het kwantitatieve. Té velen hebben gedacht dat een interventie in de sociale bewegingen meer zou moeten lijken op een campagne opgesloten in een specificiteit die makkelijk een massaal begrip en een tastbare overwinning nabijer brengt. Té velen hebben zich gecamoufleerd in een poging om bescheidener te zijn, om van anarchistische inhoud over te gaan tot iets beperkter en gericht naarge-

lang de gelegenheden. Door een beetje toegeeflijker te zijn, ten koste van een detail dat té vurig is, die ze dan vervolgens altijd kunnen vertegenwoordigen, zijn er die gedacht hebben dat ze de deel- en revendicatieve strijden konden leiden of integreren. Alsmaar vaker hoor je zeggen dat we nu met velen kunnen doen wat we met weinigen niet konden. Gelovende het zwijgen te kunnen opleggen aan wat onderscheidt en aan de meer diepliggende aspiraties, hebben ze zichzelf ervan overtuigd dat de vorm volstaat om de radicaliteit van de strijd te uiten en dat het aantal de strijd sterker maakt, in de illusie van de consensus. Er moeten dingen gebeuren, er moeten veel te veel dingen gebeuren – zo wordt er gezegd – om zich te verliezen in zinloze discussies die alleen maar scheidingen scheppen. Nu is het tijd om bijeen te zijn.

De affiniteit, die in een tijd beschouwd werd als fundamenteel om het handelen te organiseren, wordt nu beschouwd als merkwaardig klatergoud, als iets dat lijkt op een extravagant siervoorwerp, mooi om te zien, maar van weinig nut. Nu de wateren eindelijk beginnen te borrelen en een mogelijke storm aankondigen, wordt alles wat een hinderpaal zou kunnen zijn voor de overeenkomst met het revolutionaire subject van dienst opzij gelegd en op zolder weggeborgen. Je kan zeker geen ruimte vinden waar de assemblee een gemeenschappelijke taal en een delen van intenties nastreeft. Daar, waar de meerderheid alle redenen heeft en het individu geen. Waar de consensus onherstelbaar botst met het verlangen.

Het individualisme is synoniem geworden voor eenzaamheid, voor autisme dat te wijten valt aan het onvermogen om zich te doen verstaan of zelfs alleen maar te laten horen. Onze kritiek is teken van geslotenheid geworden, uitdrukking van een extreme onverzettelijkheid tegenover degenen die we daarentegen hadden moeten verdragen, of leren te veroveren. Voor ons is het zich beschouwen als enigen niet onverzoenbaar met het samen strijden, gedreven door de vrijheid. Wij willen niet wachten tot de massa's "bewust gemaakt zijn", en nog minder willen we wachten op toelating en op vooropgestelde momenten om te bekritisieren en te ageren. Wanneer we ons associëren met een ander kan dan voor ons niet bepaald worden door opportunisme, eenzaamheid of gevoel van onmacht, maar door een werkelijk overeenkomen van methode en doel. Anders geven we er de voorkeur aan onze weg voort te zetten, die misschien langer en eenzamer is, maar die werkelijk voor onze revolutie is.

We willen de inhoud niet van de praktijk scheiden, omdat we vinden dat de methode uitdrukking moet zijn van de wereld die we verlangen, een wereld zonder autoriteit, zonder delegatie, zonder toegevingen, zonder compromissen, maar een wereld van individuen die zichzelf kunnen en willen bepalen. We zijn ervan overtuigd dat we er geen nood aan hebben om wie dan ook te sturen of te gidsen, we voelen ons boodschappers van onze stemmen, promotors van onze spanningen die moeilijk te verzoenen vallen met

akkoorden, niet begaan met het aantal en de consensus, die graag denken dat we degenen die dichtbij ons staan omdat ze de wil hebben om dit bestaande te subverteren al gaande zullen tegenkomen. Niet door er obsessief naar op zoek te gaan, maar door een wederzijdse beweging zullen we elkaar ontmoeten om ertoe te komen onze dromen aan te raken. We willen in staat zijn om slagen toe te brengen aan het systeem van overheersing, bezorgd om het ontdekken van haar zenuwpunt, gebruik makende van elke kwetsbaarheid en onderbreken van haar normale beheer. We kunnen inderdaad profiteren van de vonken, we kunnen ons ook warmen rondom het vreugdevuur, maar we willen meer en dat zal er alleen maar komen als we ons inspannen om dat te doen gebeuren.

Twee individuen erbuiten.

nende loopbaan bij een ngo was. Als weinigen zichzelf bestempelden als anarchist was dat zo omdat er weinig anarchisten waren en er eerder sprake was van een actiemilieu dat voor de kar van uiteenlopende zaken gespannen kon worden. Dit milieu leverde op tijd en stond street-credibility aan ngo's, maar was ook zelf allesbehalve vies van een flinke scheut reformisme. Een erg streng omschreven pacifisme leek soms de ongeschreven regel die dit geheel samenhiield: de enige 'politieke' lijn die op nogal wat instemming kon rekenen. Van de verspreiding van ideeën was er - bij gebrek aan ideeën en discussie - hoegenaamd geen sprake.

De danspas van de dogma's

Ik schrijf deze tekst als mijn lezing van een geschiedenis die vele andere mensen samen met mij doorlopen hebben. Niettemin begrijp ik dat eenzelfde geschiedenis, hoe kleinschalig ze ook zijn mag, uiteindelijk in een kleurenprisma aan interpretaties, dat ongetwijfeld overeenkomt met het onherleidbare perspectief van elk individu. Jammer genoeg komt deze veelzijdigheid zelden tot uitdrukking. Met deze tekst wil ik alvast één kleur toevoegen. Ik denk dat ik daarmee enkele discussiepunten aanhaal, die mogelijk herkenbaar zijn voor kameraden uit het buitenland.

Met deze tekst wil ik die discussies 'bestaansrecht' geven, zonder op de boekenbeurs zelf te moeten inbreken in het perspectief dat voorgesteld werd. Als de kwesties die ik aankaart enerzijds een actuele discussie weergeven onder anarchistinnen in België, zijn het, anderzijds, doorheen de hele geschiedenis van het anarchisme steeds 'hete hangijzers' geweest.

Een stap naar voren...

Er is in onze beperkte context een hele weg afgelegd. Gedurende jaren werd elke anarchistische aspiratie in België doodgeknuft door een lifestyle-gettho waarin de enige lijn die van een zich langzaam afteke-

Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad om uit dit ghetto los te breken en initiatieven te ontwikkelen die dichter bij onze anti-autoritaire wensen aansloten. Die doorbraak kwam er door opeenvolgende discussies en gebeurtenissen, maar ook dankzij publicaties en de ontwikkeling van uiteenlopende activiteiten. Ik heb genoten van dit leerproces en er zijn enkele strijdervaringen uit voortgekomen die alvast voer zijn voor interessante discussies. Toch heeft die veroverde horizon zich, mijns inziens, ook snel opnieuw vernauwd.

...en één naar achteren

Ten aanzien van de beperkingen die het activistische milieu ons oplegde, werden middelen gezocht om de breuk door te voeren. De ontwikkeling en uitwerking van anarchistische ideeën, de ervaring van acties zonder bemiddeling, de kritiek van de afwachtende houding, de kritiek van de formele organisatie, de verspreiding van ideeën... het waren stuk voor stuk onmisbare instrumenten om tot een eigen project te komen. Op vandaag denk ik dat veel van die instrumenten een verstarring ondergaan hebben die hen tot nieuwe dogma's of idee-fixen maakt. *Au suivant!*

Waar vroeger een schroom heerste om ideeën te verspreiden en zo de eigenlijke kracht ontzegd werd aan de daden die eruit voortkwamen, lijkt de verspreiding van ideeën nu opnieuw een centrale plaats in te nemen. Terecht werd de verspreiding van ideeën

beschouwd als een middel om uit de beperkte cirkel van kameraden te breken. Maar de verspreiding van ideeën door een bepaalde groep mensen veronderstelt nog steeds een voortdurende aftoetsing, bijstelling en ontwikkeling van ideeën. Anders verzandt de verspreiding van ideeën in de eenrichtingscommunicatie van gestroomlijnde *posities* en delven individuele klemtonen het onderspit. Vaak werd met de verspreiding van ideeën de mogelijkheid ontruimd van interne discussie en dynamiek (geen tijd meer voor blaadjes die de discussies terugkoppelen bvb.).

Het lifestyle-ghetto van het activistische milieu liet zich vaak omschrijven in termen van 'autonomie': de strijd voor een jeugdhuis, een autonoom centrum, een pandje voor activiteiten... Vanuit de ervaring dat de verwerving van die strijddoelen vaak samenvielen met het einde van de strijd *tout court* werd de autonomie als op zichzelf staand concept terecht bekritiseerd. Enkel in wisselwerking met elementen van strijd blijft de autonomie levend en behoudt ze een weerbarstige inhoud. Vanuit deze kritiek ontwikkelde zich echter de neiging om alle aspecten van het leven te wegen aan het criterium van 'strijd'. De activiteiten die niet in het strijdkader pasten, werden daardoor soms afgedaan als individuele voorkeur, waardoor de 'strijd' meteen ook losgekoppeld werd van- en opgetild werd boven het individu. Hierdoor werd m.i. een belangrijke positieve dimensie geschrapt uit de anarchistische praktijk. De volledige ontruiming van de autonomie (d.w.z. de zo onmiddellijk mogelijke toepassing van onze ideeën in de praktijk) leidt tot een nodeloze onderwaardering van de eigenheid en een grenzeloze overwaardering van een abstracte vrijheid.

Terecht werd ook de passiviteit en de totale afwezigheid en zelfs verdachtmaking van elk politiek project bekritiseerd. Het vrij-en-blij woog zwaar op elke poging om tot dynamiek te komen en thema's met een zekere beslistheid op tafel te leggen. Maar ook hier ging de kritiek na verloop van tijd knagen aan de activiteit van de critici: de nadruk kwam steeds meer te liggen op strategische kwesties en het werd steeds moeilijker om een zekere afstand in te bouwen ten aanzien van de eigen activiteit. Hierdoor kreeg de verstarring van bepaalde methodes en hypothesen natuurlijk een vrijgeleide.

De breuk met het ideologische pacifisme was wellicht de meest belangrijke. Ze illustreerde in de praktijk een diepe verankering in het legalisme en vormde een enorme beperking voor elke anti-autoritaire activiteit. Ze heeft plaats geruimd voor een discours waarin termen als 'pacificatie', maar ook 'oorlog' gebruikt worden, zonder ook maar de minste toelichting. Dát de autoritaire samenleving gepacificeerd zou zijn, vraagt toch enkele belangrijke nuanceringen (zeker als je enkele regels verderop leest dat het geweld van deze of een andere opstand niets is vergeleken bij het da-

gelijkse geweld van...de samenleving) en dát geweld (laat staan oorlog) per se zou bijdragen aan een opstandig proces vraagt niet minder om uitleg, discussie enz.

We naderen de eindnoten van deze uiteenzetting. De kritiek van het reformisme was zeker even fundamenteel als die van het pacifisme. Ze zorgde ervoor dat de ondubbelzinnige lijn tussen verbeteraars en opstandigen zichtbaar werd. Tegelijkertijd is de kritiek van het reformisme in de eerste plaats een weigering van de bemiddeling en de bedelarij. Ze onderschrijft niet noodzakelijk de revolutionaire hypothese en haar zwaar beladen historiek. De kwestie van de revolutie is, ook in tijden die in alle opzichten meer 'zwanger' waren van revolutie dan de onze, nooit vanzelfsprekend geweest. Er zijn altijd mensen geweest die de term weigerden omwille van zijn eigen inhoud: de omwenteling van de ene toestand/staat naar een andere. Een stormachtig, eenmalig kantelmoment in de geschiedenis dat voorgoed afrekenet met uitbuiting, onderdrukking én gehoorzaamheid. Daarna? Windstilte, het stoppen van de tijd, het einde van de geschiedenis, de eindtijd... Er zijn altijd mensen geweest die meer vertrouwen stelden in de opstand, individueel of in groep, als een moment en een onderdeel van het leven. Een moment dat zijn stempel drukt en vervolgens weer weggevaagd wordt door een nieuwe golf. De opstand die veelvormig is, die me niet opnieuw wil inrichten, die zich niet laat vangen aan een vaandel. De opstand die altijd methode blijft en nooit doel op zich wordt; die ik in de kleinste hoekjes van m'n leven evengoed kan hanteren als in het grootse wereldspektakel.

Maar onder impuls van de revoluties in Noord-Afrika, het Midden-Oosten en in mindere mate de grote rellen in Griekenland 2008, Frankrijk 2005 en zelfs Londen 2011 verloren al die inhoudelijke redenen hun relevantie en moesten we volgens sommigen beginnen warmlopen voor de revolutie. Natuurlijk herkennen we ons in de kracht waarmee mensen opstaan tegen hun omstandigheden, maar die herkenning en het mogelijke enthousiasme dat eruit voortkomt, lijkt me op zich erg schamel. Ten aanzien van de gebeurtenissen in Noord-Afrika lag het belang veeleer in een ondermijning van een nieuw soort democratisch kolonialisme en in het gevaar voor een vlekkeloze, door de wereldgemeenschap begeleide transitie. Maar die thema's aanhalen, of bijvoorbeeld het hebben over het nationalisme dat de zogenaamde arabische lente in haar eerste knoppen knakte, dat was al teveel kritiek. We moesten vooral vol lof zijn over de revolutie en uit onze luie stoel van anarchistische scherprechters komen. Wat mezelf en mijn deel betreft, ik verdedig deze kritieken en bemerkingen volledig en denk dat ze terechte uitingen van bezorgde betrokkenheid kunnen zijn. Een bezorgdheid, meerbepaald, ten aanzien van ontwikkelingen die de kracht van de opstand zelf opnieuw willen droogleggen: het nationalisme dat de

individuen (ja, ook de massa individuen :-)) onteigent van hun net ontdekte kracht, het democratisme dat ons hier de mogelijkheid tot herkenning ontnemt etc. Het nooit bereikte doel van de opstand, de meest vrije ontplooiing van elk individu naar zijn eigenheid toe, wordt precies door die gevoeligheden en de handelingen die eruit voortkomen, beschermd.

De dans is ten einde: één pas naar voren en één naar achteren, of misschien toch een beetje zijwaarts en wie weet welke pirouette er ons nog te wachten staat? Ongetwijfeld heb ik ook tijdens deze dans op vele tenen getrapt. Maar wie zich gedurende ook maar een ogenblik liet meeslepen op een deuntje herkenning en instemming, die ontmoet ik graag voor een informele babbel en, waarom niet, voor een discussie op de komende boekenbeurs. Wie dat wil kan me op voorhand ook altijd een mailtje sturen op het onderstaande mailadres.

het.onderste.boven@gmail.com

ineenstorting overleeft, dacht dat om de armen ver te houden van hun krachten en hun gelijkaardigen, een zee van afstand volstond, een zee van bewakingscamera's en uniformen. Ze dacht dat de ongelijke ontwikkeling, de chantage van de internationale schuld, de technomilitaire camorra's, de regionale slachtpartijen een programma vormde dat nog lang zou kunnen toegepast worden. Zoveel mogelijk mensheid in overschot afslachten, wapens verkopen, de oppositiebewegingen controleren zijn praktijken die goed werkten, vooral wanneer de ideologie van de nationale bevrijding zich leende tot het spelletje. Maar dit type van oorlog tussen Staten en tegen-Staten lijkt

Opklaringen

Vernietigen verjongt.

Walter Benjamin

Het enige kapitaal dat het proletariaat [...] als dusdanig in de geschiedenis geaccumuleerd heeft, is de latente prikkel van haar woede, over het algemeen een negatie van de 'stand van zaken', haar latente concrete mogelijkheid om met geweld de stand van zaken te verwoesten en die voor eens en voor altijd te begraven in het historische verleden, met al haar cultuur, al haar rationaliserende verwoording, de spectaculaire organisatie van de schijn.

Giorgio Cesarano, Gianni Collu

Ik hou me ver van degenen die van het toeval, van de droom, van een rel de mogelijkheid verwachten om te ontkomen aan de ontoereikendheid. Ze lijken te veel op de mensen die in andere tijden vertrouwden op God om hun gemiste bestaan te redden.

Georges Bataille

Dertig jaren van contrarevolutie zijn voorbij. De bestorming van de hemel die de meer radicale ervaringen van de jaren 70 begeesterde, keert terug om met haar lading aan onvoltooidheid, de slaap te verstoren van de technocraten, de weldenkenden, de burgers die trots zijn burgers te zijn. Deze maatschappij die slechts als gigantische infrastructuur, als politieel dispositief, als schaduwtheater haar eigen

niet meer te volstaan.

De *totale mobilisatie* die opgelegd wordt door de planetaire overheersing heeft de weg vrijgemaakt, als een terugslag, voor een veel gevaarlijker spelletje: het spel van correspondenties.

De rellen in Londen en daarna in de andere Engelse steden zijn het beste antwoord geweest op de opstanden in Noord-Afrika. Een daad van correspondentie die herneemt wat er reeds gebeurde in de Franse *banlieues* in 2005 en in Griekenland in 2008. Een daad die verwijst naar de rellen van Tirana in de voorbije lente, die terugkeert naar een allesbehalve gepacificeerd Caïro, die zich uitstrekt tot Santiago de Chili. Een jongeman die vermoord wordt door de politie is evenwel geen nieuwigheid. Wat daarentegen wel nieuw is, is de woede die ermee gepaard gaat. Dezelfde woede als die van de *shebab* in de Palestijnse gebieden. Het is niet de oude internationalistische solidariteit, het is niet het project om de anti-imperialistische guerrilla over te brengen naar de Westerse metropolen, in de buik van het beest. Het is iets anders. Het is een manier van antwoorden op dezelfde oorlog, op eenzelfde ingekapseld en duister leven, op eenzelfde gebrek aan zin.

Hoe pathetisch zijn de pogingen van de persagenten en de analisten die betaald worden om diepe democratische intenties toe te schrijven aan de "Arabische lente" en de revolte van Tottenham, Enfield, Brixton, Hackney, Peckham af te doen als een ontploffing van een absurd en onbegrijpelijk onbehagen.

Wat willen die jongeren uit de proletarische wijken, of ze nu autochtonen of immigranten zijn? Hebben ze soms al niet de democratie? Ja, die hebben ze. Maar de echte democratie, hoewel deze hun kracht uitgebuit heeft en met gloeiend ijzer hun lichamen tekenende, heeft hun wil tot opstand nog niet gebroken en

hun brandende geesten nog niet definitief gedooft. Niet alleen commissariaten en banken gingen in vlammen op, maar ook de enorme opslagplaats van Sony in Enfield. 22 000 vierkante meter cement. Ze leek in staat om de jeugd nog lang in toom te houden, geïsoleerd en met de dopjes in hun oren. Maar de slagen richtten zich zowel tegen de politie als tegen de massa-amusementsindustrie. Vervreemding door consumptie en de wapenstok: de twee beten die elk leven, alle jeugd vermorzelen. “De grote gebouwen en de brede straten, het cement en het staal hadden hun schijn van duurzame solidariteit verloren. Ook die waren fragiel en konden vernietigd worden. Een fakkel, een bom, een voldoende stevige windstoot, en ook die zouden ingestort zijn,” schreef jaren geleden een ex-Weathermen over de revoltes in de Verenigde Staten in de jaren 70.

Duizenden en duizenden bewakingscamera's, 16 000 politieagenten, de dreiging om het leger in te zetten volstonden niet. En eveneens niet de *interne grens*. Na dagen van rellen in de arme wijken brak de revolve de luxepoorten open van Brent, Ealing, Camden, Nothing Hill, Oxford Circus. De zones van Wembley (dag match Engeland-Nederland!), van de winkelcentra, van de mode, van het radicaal-chic neo-leven. De gevaarlijke klasse geraakte tot onderaan de huizen waar de technobureaucratische minderheid van ingesloten opgesloten leefde, en bevrijdde er de ondankbare jeugd van, intussen anorectisch van koopwaren en beelden.

Dat zijn geen *verontwaardigden*, de huppelende versie van de citizenistische onmacht, het zijn woeden, driftigen. Zoals die ene zei, “er zit plebs in elke klasse”, aangezien het niet langer slechts een deel van de planeet of van wat overblijft van de samenleving is dat gekoloniseerd is, maar wel degelijk ons hele leven, dat 24u op 24 aan het werk gezet wordt.

Deze partizanen van het beledigde en vernederde leven verenigen zich in de ingewanden – in de eigen insurrectionele lichamelijke – met de revolterenden van overal. De economische crisis, het openbaar onderwijs dat uiteenvalt, de falende en eenzame ouders – gestotter en gestamel van de linkse sociologie op zoek naar een reformisme dat helemaal niet meer van vandaag is. Reeds gehoord, zo'n uitleg. Gemurmel, niets anders. De opstand, het mogelijke in en tegen de geschiedenis, is weer onder ons.

Reeds in de jaren 70 beweerde één of andere veteraan van moordenaars met stropdas en in uniform dat de nieuwe oorlog zich moest richten op drie bewegingen. Ten eerste de ontoegeeflijke repressie van elke daad van ongehoorzaamheid, want in een even onverbiddelijke als broze sociale orde kan die onmiddellijk leiden tot de opstand. Ten tweede de strategische assumptie van het einde van elk onderscheid tussen het burgerlijke en het militaire om de bevolking te doen wennen aan de groeiende aanwezigheid van soldaten. Ten derde, de vorming van bewegingen

voor de vrede die geweld weigeren, om aldus ieder die buiten de lijntjes kleurt van de democratie-wereld te isoleren en te breken.

Je zou kunnen zeggen dat we daar zijn. Op straat eten, op bankjes gaan zitten, samen troepen in de inkomhallen van huizen is in alsmaar meer steden verboden. Niet alleen om de ruimte van de koopwaar en de speculatie te doen zegevieren op de menselijke belemmering, maar omdat de orde van de scheiding en de isolatie het subversieve karakter van alle delen vreest. Wie iets deelt is tegenwoordig een vijand van de Staat.

Het niet-onderscheid tussen burgerlijk en militair is een voldongen feit, in de productie, in het onderzoek, in de controle, in de opbouw van huizen, appartementsblokken, wijken. Alle koloniale experimenten (urbanistisch, politieel, antropologisch, strategisch) hebben als nieuw en meer ruimer laboratorium onze steden.

Proberen om oppositiebewegingen tegen regimes die eens bondgenoten waren en nu aftands zijn, op te richten of te infiltreren is al sinds altijd een beproefde techniek. Terwijl de Syrische rebellen rustig afgeslacht mogen worden, worden aan de Libische rebellen wat bombardementen van de NAVO gependend omwille van een hernieuwde inzet voor de geopolitieke poker. Een of ander Provisoire Nationale Raad, door gebedel vanuit de media opgebouwd, wordt makkelijk gevonden. Maar het is niet gezegd dat de opstandige bevolkingen – gezien de wind die overal opsteekt – in de rangen zullen staan. Ook op het interne niveau is een duidelijke en democratische verontwaardiging vandaag beter dan een ondoorzichtige en onregeerbare opstand morgen. Maar wanneer de verontwaardiging zelfs tot in Israël geraakt, na 50 jaar geschiedenis, is het niet gezegd dat de bezetting van de Palestijnse gebieden *een ander verhaal* zal blijven.

Op de militaire oorlog volgt alsmaar meer de burgeroorlog, die op z'n minst drie omstandigheden met zich meebrengt die gunstig zijn voor de revolutionairen (gunstig, laat het duidelijk zijn, niet deterministisch gegarandeerd). De betwisting op het vlak van het statelijke geweldsmonopolie. De overgang van soevereiniteit van de Staat naar het individu. De verwijdering van de controle, en dus het opnieuw vermengen van vriendschappen en vijandschappen, van affiniteiten en van onverenigbaarheden op een niveau van immanentie.

De impliciete uitnodiging is om zich te ontdoen van alle insurrectionalistische ideologie – met haar fetisjen, haar retoriek, haar altijd-dezelfde analyses – om theoretisch en praktisch, ethisch en materieel de opstand als historische mogelijkheid tegemoet te treden.

Misschien zijn we uit die lange woestijn gekomen die van de revolve een getuigenis van menselijke weerstand maakte, een methode die niet op de zolder moet opgeborgen worden, een wapen om door de bevroren vlaktes van verloochenaars, terugvloeiërs, gedissoci-

erden, berustenden te trekken. Heel dit leerproces van het oproer mag nu niet terugdeinzen voor *de aanvallen waartoe we individueel geroepen worden*.

Als ik eraan terugdenk dat in het begin van de jaren 90 een kameraad een Anti-autoritaire Insurrectionalistische Internationale voorstelde die als interventie-terrein het gebied van de Middellandse Zee zou hebben omwille van de enorme insurrectionele mogelijkheden dat het bood, blijf ik verbaasd sinds de realiteit het op zich heeft genomen om de juistheid van die hypothese te bevestigen, die toentertijd opzijgeschoven werd omwille van onbegrip, slecht humeur, driften en repressieve manoeuvres.

Als ik terugdenk dat van jaren en jaren discussies over affiniteitsgroepen en informele organisatie met moeite een manier van onderling verhouden tussen kameraden is overgebleven, waarbij bijna volledig dat andere luik in vergetelheid raakte: die van basisstructuren bestaande uit zowel kameraden als andere uitgebuiten...

Als ik terugdenk aan dat men onder informele organisatie exact het tegenovergestelde verstond van letterwoorden en federaties, maar ook van rancuneuze isolatie en zelfingenomenheid...

Maar zoals Bakoenin sprak over de “anarchistische beweging van de bevolkingen” (in het Frans *anarchique* en niet *anarchiste*), zo is het vandaag mogelijk om als concrete horizon een insurrectionele beweging te hebben, niet gewoon een insurrectionalistisch *milieu*.

Te meer daar in situaties van burgeroorlog het zeker niet met symbolen of gebabbel is dat je ergens naar toe gaat.

De burgeroorlog verschijnt daar waar de fictie van de maatschappij, van het contract, van de ruil, van de wederzijdse verzekering ineens stort en, buiten en binnen de individuen, de krachten, de genegenheden, de levensomstandigheden, de ideeën en hun werelden, de voorbereide middelen en de verschillende *climaten* opkomen. Wanneer de normale gedragsregels, de stomme economische co-actie, de politieke liturgieën tussen haakjes gezet worden, is het spel weer open. Niet meer op zichzelf teruggeplooid toont het leven de eigen gleuven en uithollingen, graten, knopen, barsten. De eerste daad, een verleiding die lang weerstaan werd, is te vernietigen. Je vernietigt wat je kent, wat zich blootstelt aan de tastzin. De ruimte houdt op iets te zijn dat oneindig en tegelijkertijd ineengedrukt is – zoals “de maatschappij” – om plaats, territorium te worden. Wanneer hij uit de virtuele wereld van de technologische protheses stapt, wordt het driftige individu *lokale geest*. De vernedering die belichaamd wordt in de onbewoonbare lanen, in de winkelcentra, in de politiekantoren, in de wagons van de metro, in de arbeidsbemiddelingskantoren, in de call centers wordt geraakt met stenen, verwoest, in brand gestoken. Het levende zijn neemt weer de bovenhand op de verdinglijkte wereld, op de Stand

van Zaken. Het gevoel van lege inwisselbaarheid dat het gekapitaliseerde overleven tekent, zet vele revolterenden aan tot de meest paradoxale hartstocht: de drang naar de eigen (en andermans) opofferbaarheid. Misschien speelt zich juist daar, in die paradox, het gevecht af tussen bevrijding en barbarij, tussen het delen van de verschillen en de identificatie van een nieuwe autoriteit. Alle economistische of antropologische verklaringen voor het nationalisme, het integrisme, de macht laten dat leeg – de sprong tussen de armoedigheid van het belang en het onbekende (en de dood). De burgeroorlog – die niet slechts een juridische, economische, politieke, ideologische ineenstorting en waardenverval is – breidt juist die leegte uit, die met moeite toegedekt wordt door wat we cultuur noemen. Wraak, wrok, desillusie, onwelwillendheid... Bevalt het je niet wat eruit voortkomt? Wat hadden we gedacht, dat het allemaal honing zou zijn? Nee, het is bezinksel, droesem, het enige vruchtbare terrein voor de vrijheid.

Iemand heeft gezegd dat de revolutie niet een probleem van organisatie is, maar wel een probleem van organisatie *heeft*. Goed gezegd.

Hypothesen hebben. Beperkte, maar hardnekkige. Aanslijpen wat er aan het unieke, hartstochtelijke en gemeenschappelijke is dat we te stellen hebben tegen en te onttrekken hebben aan de overheersing en haar wereld.

Onze *frontlinie* is tegelijkertijd vol en leeg, ze is daar waar we aanvallen en leven, om daar nog meer aan te vallen, en daar nog meer te leven. De overheersing is geen uitwerpsel dat extern is aan het “sociale”, aan onze verhoudingen, aan onszelf; het is de infrastructuur van de vervreemding, het materiële universum van de isolatie, de ellende die belichaamd wordt in de objecten, in de dode arbeid, in de stadsruimte, de ingebakken onmacht van de taal, de frustratie die elk *beeld van het mogelijke* bewaakt, de orde van het identieke. Het zijn niet de rellen die ons met één enkele ruk anders maken dan wat we zijn. De revolte is slechts het begin.

Einde van de grote organisatorische samenstellingen. De informatica-herstructurering van de productie en de urbanistische transformatie (oftewel *de moord op de historische steden*) hebben alle ruimte voor blijvende, duurzame zelforganisatie van de uitgebuiten verpulverd. Maar in het verleden bleken die organisatorische verwevingen altijd, *tegelijkertijd*, de instrumenten te zijn voor de politiek-syndicale recuperatie en de bases voor de nieuwe macht. Vandaag bestaat er geen kracht die *extern* is aan de overheersing die in staat is om een *onmiddellijk antisociale* woede in te lijven. Dat is geen historisch gegeven van kort geleden, zoals alle raadgevers van de Macht weten. De organisatie naar affiniteit is de meest geschikte modaliteit voor de burgeroorlog, die spontaan ontstaat in de bendes van de wijken. Op een eerder spontane wijze geschiedt ook een horizontale aaneenschakeling van de revoltes, zoals we zagen in Egypte, Tunesië, Libië,

Engeland. Of deze horizontale aaneenschakeling ook het perspectief van een andere wereld zou worden en niet alleen maar een onmiddellijke praktische nood, is een andere kwestie. Maar meer dan voor de externe machinaties moet een insurrectionele beweging vandaag zich hoeden voor alle interne zwakte. De huidige overheersing is broos omdat ze structureel interafhankelijk is (we denken aan de informatiestromen, aan de energie, aan de banken), maar tegelijkertijd viscos, parasitair, korrelig. Zich organiseren betekent voor alles: standhouden. De ruimte die onttrokken wordt aan de soevereiniteit van de Staat bezetten, de opgeschorte tijd van de revolutie nuttig doen zijn voor de intelligentie van de gevoelens en voor het woord – het ethische weefsel –, de handelsuitwisseling zinloos maken.

Van rellen in rellen, van vernietiging in vernietiging zal de menselijke activiteit, tragisch aangetast door de technosfeer waarin we leven, het terugvinden om haar eigen plaats te hebben en haar eigen tijd te scheppen.

Vertrekkende vanuit kleine en betekenisvolle contacten, moeten we het territorium kennen: van de steegjes tot de inkomhallen, van de databanken tot de wapenleveringen, van de collaborateurs van de wijken tot de opslagplaatsen van de pasta. Burgeroorlog betekent vooral het einde van de neutraliteit, de bewuste assumptie van het oude gezegde van Heraclitus: “ook de slapenden regeren de orde van de wereld.”

Maar de burgeroorlog biedt ook de omstandigheden voor de ergste identitaire geslotenheden, die van het integrisme niet zozeer een “technisch uitgerust archaïsme” maken, maar een perfect *hedendaags* antwoord. Niet alleen omwille van de gelijkstelling onderdrukker=ongelovige waarmee verleid wordt, maar ook voor de materiële gemeenschap (keukens, gasflessen, hulp) die het beweert te leveren.

Ook in die zin zijn autonomie en revolutie alsmaker strikter vervlochten. Onze afhankelijkheid van de technologische organisatie van de maatschappij is verpletterend. De zenuwknopen ervan vernietigen is noodzakelijk, maar niet voldoende. En dit niet omwille van de perspectieven van overmorgen, maar voor de revolutie van vandaag. De wilde blokkades die Buenos Aires in 2001 wekenlang verlamd hebben, onthulden hoe broos en parasitair het leven in de metropolen is: na enige tijd was er niets meer te eten. Het bevel om deze strijdvorm te onderbreken kwam niet van één of andere politieke chef, maar vanuit de muil zelf van het stedelijke monster. Opnieuw contact maken met de handen en de aarde is een fundamentele revolutionaire noodzaak. (Een kwestie die hier slechts terloops aangeraakt wordt, maar het is belangrijk daarop terug te komen).

Dertig jaar van contrarevolutie zijn voorbij.

Sabotage kan terug iets anders zijn dan een getuigenis, dan een esthetische daad of een promotie van de eigen groep, om een effectieve blokkade te worden van een raderwerk, een dispositief, een troepenbeweging,

de praktische demonstratie van de vernietigbaarheid van het systeem en de doorgang waarlangs de woedende intelligentie en het oproerige delen kunnen wegschuiven, een scheur van tegen-wereld die territoria bevrijdt, zowel in de steden als in de geesten.

De hoodie (trui met kap) kan terug iets anders worden dan het identitaire teken van een politieke component, om stootkracht te worden van de anonimiteit, van wat *speciaal* is, wat eigendom van niemand en door ieder toegeëigend kan worden.

De oproerige jeugd onthult haar eigen autonomie door zich te bewapenen met eigen middelen (van aanval, zelfverdediging en verzorging) en het werk weigert als een toegediende luiheid.

Wanneer *er iets gebeurt*, er zijn. Wetende dat soms de beste manier om er te zijn is om ergens anders heen te gaan, om andere scheuren te openen, om andere opslagplaatsen te forceren, om andere doodsmachines te saboteren.

In de consistentie van de situaties, zal ieder het zijne ontdekken.

De rest is een slecht voorteken.

Giovanni Marrone

kunnen voorstellen – proberen om de “anarchistische” doctrine te prediken in een woestijn van aliënantie – zullen we alleen stuiten op, in het beste geval, onverschilligheid of, in het slechtste geval, een heftige afwijzing.

Dus, hoe ik het zie, moet de strategie van het moment zich aanpassen aan de realiteit en moeten we onze ideeën op een intelligente manier gebruiken. Lange jaren waarin het woord anarchist geloofwaardigheid verloren hebben het een taboe gemaakt en een concept waarvoor men moet wantrouwen. Het is om die redenen dat we stuiten op afwijzende reacties tegenover

Ideeën als wapens en het leven als objectief

Het meest krachtige wapen dat alle antiautoritaire personen delen en dat we ter harte moeten nemen, zijn onze ideeën. Dezelfde die vorm kunnen geven aan diepgaande veranderingen en ze kunnen uitlokken in de wereld die ons omringt. Overal rondom ons volgen opstanden en revoltes elkaar op die lijken aan te duiden dat we leven in een moment genegen aan de vrijheid, een historisch moment dat heeft toegelaten dat mensen uit hun gewoonlijk mentaal isolement stappen en dat ze hun hoofd opheffen om zich te laten verlichten door de kleine vonk van nieuwe ideeën.

In een dergelijke context is het normaal dat we ons afvragen wat we moeten doen en hoe we kunnen proberen om de realiteit die ons omringt te beïnvloeden. Het lijkt dat er evenveel antwoorden zijn als individu's of groepen. Nochtans, tot mijn grote spijt, stel ik vast dat posities voorgaan en, volgens mij, kan dit enkel leiden tot een totale mislukking.

Een groot deel van wat de anarchistische wereld wordt genoemd neemt een bijna profetische houding aan tegenover de bevolking. Een houding die moeilijk op sympathie kan rekenen. Als, tegenover gelijken, we enkel ideeën gemummificeerd, gefossiliseerd of verankerd in reflecties stammend uit de vorige eeuw

onze publicaties en onze propaganda. Nochtans, hebben we gepoogd om te praten over solidariteit, directe actie, wederzijdse hulp, of vrijheid zonder ons op te sluiten in een etiket? Naar mijn ervaring kan ik zeggen dat er veel meer mensen zijn dan we ons inbeelden die het ideaal van de emancipatie delen, hoewel ze het etiket waarin velen onder ons zich plaatsen en dat we gebruiken om ons te definiëren, weigeren.

Mijn eigen gedachtegang leidt mij tot het besluit dat we moeten weten te leven volgens de tijden die met ons overeenkomen en dat we er toe in staat moeten zijn om de anachronismen en de zelf-referentiële dynamieken achter ons te laten. Dat staat ons toe om onze ideeën en onze waarden te delen met de rest van de wereld; zowel in de straten als in de assemblees. Als we afdalen van ons voetstuk en we nederig onze ideeën verspreiden zonder ze op te sluiten in om het even welke ideologische kapel, dan zullen we waarschijnlijk komen tot ideeën die de mensen bijeenbrengen en verenigen, en hen in stelling brengen tegenover de gemeenschappelijke vijand: de Staat en het Kapitaal.

Uiteindelijk hebben wij allemaal genoeg van dit precair werk dat ons uitbuit en ons vervreemdt; dat van ons ons recht om te leven steelt. Wij hebben allen moeite met de gedachte dat het comfort van onze zetel baadt in het onschuldige bloed van onze broeders uit andere continenten. Het is waar dat een significant deel van de bevolking liever de ogen sluit en zijn stilte laat betalen in ruil voor de koopwaar aangeboden door de maatschappij van de welvaart; maar die tij-

den zijn voorbij. Wij zien hoe, in heel Europa, de economische overvloed zonder genade afneemt en hoe de welvaartsstaat op zijn laatste benen loopt. Wanneer de televisie, het toerisme en de industrie van het spektakel niet langer een wereld in ontbinding kunnen verbergen, wanneer de arbeiders zien dat ze niet langer winstgevend zijn voor het systeem en dat hun periodes van inactiviteit zich opvolgen, enz. Dan zal het grote deel van de bevolking zich verplicht zien om te kiezen tussen het autoritarisme en de vrijheid.

Als tijdens de jaren die ons nog resten voor het keerpunt, we ons niet vaardig tonen in het bescheiden delen met de rest van de wereld van onze visie en onze ideeën hoe de enige wereld op te bouwen waarin we echt vrij kunnen zijn (dat betekent levend zijn), dan zullen we zien hoe, eerder dan we ons kunnen inbeelden, parlementaire neo-dictaturen zich vestigen meer aangepast dan ooit, en die ons de emancipatorische horizon afnemen. Het is des te meer een vruchtbaar moment omdat de politieke kapitalistische klasse een moment van bijna volledige delegitimisering doormaakt, die haar zwakker maakt dan ooit tevoren.

Als we falen, zullen wij de verantwoordelijkheid dragen. Dat zal onze incapaciteit weerspiegelen om echt in staat te zijn om alles op het spel te zetten, om ons te ontdoen van alle oude, antieke en lege vormen en om de gok te maken van de echte revolutie. Als we triomferen zal de bevrediging elke voorgaande opoffering rechtvaardigen.

Cronos

tegenover de hedendaagse ellende? Indien het klassieke model van de opstand en de revolutie al lang achterhaald is, hoe zien we dan vandaag het perspectief van een fundamentele sociale omwenteling? Hoe zou een revolutionaire praktijk er vandaag kunnen uitzien? Wat zou, als anarchistische minderheid binnen de sociale conflictualiteit, onze kwalitatieve bijdrage kunnen zijn? Zowel in het alledaagse als bij onlusten, die sowieso zullen blijven uitbreken, door of zonder ons toedoen. De discussies en hypothesen, de agitatie en de projectualiteiten die zich met die kwestie bezighouden, zijn volgens mij iets dat de eigen specifieke context zou moeten overstijgen en dat we

Over een paar noodzaken

We bevinden ons zonder twijfel op een punt waarop er veel van onszelf weg te smijten, te overstijgen en opnieuw te begrijpen valt. Zo zouden we onszelf opnieuw uit het moeras kunnen hijsen waarin de vooruitgang van het kapitaal en de dwaling van de pacificatie ons hebben gedreven. We zouden terug kunnen verwerven wat eigenlijk een vanzelfsprekendheid is: dat wij als anarchisten een revolutionair en dus ook een opstandig perspectief hebben, dat wil zeggen, projecten die zowel op lokaal als op internationaal vlak concreet die richting uitgaan.

Gedurende de laatste jaren uitte zich hier en daar de behoefte aan “het nieuwe, dat op zich laat wachten”, aan “hypothesen die nog geformuleerd moeten worden”, aan projectualiteiten die de gevestigde grenzen eindelijk kunnen overstijgen. Misschien zelfs aan iets dat zich buiten de specifieke strijden die wij in onze contexten voeren (en zonder twijfel ook zullen blijven voeren) zou ontwikkelen. Iets om het debat en de agitatie rond de ideeën in algemene zin, die uiteindelijk onze vertrekbasis zijn, weer op te frissen: de anarchie en de sociale revolutie.

Wat betekent dit vandaag voor ons? Hoe praten we erover? Hoe kan de anarchie weer een levende, besdiscussieerde, revolutionaire mogelijkheid worden

op internationaal vlak zouden moeten ontwikkelen. De boekenbeurs in Brussel 2011 zou een stoot in die richting kunnen zijn, maar ik denk dat daartoe allereerst een aantal zaken noodzakelijk zijn...

Over zelfbeperking en opstandigheid

In de laatste decennia heeft zich in de antiautoritaire middens een soort zelfbeperking ontplooid, een bepaalde houding die de indruk geeft dat men de eigen ideeën en hun revolutionair potentieel niet echt serieus neemt. Wie vanwege zijn vertrouwen in zijn ideeën ook de verantwoordelijkheid ervoor neemt door bijvoorbeeld concrete voorstellen tot handelen uit te werken, wordt vaak met wantrouwen bekeken. Wie zijn eigen projectualiteit ontwikkelt en het erover durft hebben dat we in staat zouden kunnen zijn om opstanden te provoceren, oogst sceptische blikken. Zulke gebeurtenissen zijn dan zagezegd ver weg van ons, iets dat van “objectieve gegevens” afhankelijk is. Met zulke en andere argumenten verspreiden de sceptici een beeld van de opstand als ging het over een abstracte toekomstige gebeurtenis, en tegelijkertijd vergeten ze dat de voorbereidingen en het uitproberen van kleinere en grotere opstandige pogingen onder anarchisten altijd al een methode is geweest om hun revolutionaire bedoelingen te propageren. Zeker onder anarchisten die hun verlangen naar vrijheid niet met de “*milieus libres*” konden stillen, noch met het wachten op het numerieke groeien van één of ander organisatie. Onder degenen die door dik en

dun geloofden dat de revolte aanstekelijk is, net zoals de solidariteit, die als mede-onderdrukten hun ideeën wilden verspreiden in de strijd en niet wilden wachten tot bepaalde abstracte “onderdrukten” zouden beginnen vechten.

Opstandige agitatie is dus zeker geen uitvinding van een paar Italiaanse kameraden, die het misschien een beetje te hard schematiseerden - om niet te zeggen ideologiseerden (hoewel, hoe je het ook draait of keert, het is niet de formulering van een theorie, maar de individuen zijn die beslissen haar al dan niet op een ideologische of schematische manier aan te wenden). Het “anarchistische insurrectionalisme” zoals het in de jaren 80 en 90 in Italië getheoretiseerd en in de praktijk gebracht werd, ontstond uit het verlangen om ook in tijden van sociale pacificatie een opstandige praktijk te bewaren. In tijden waarin, in de meeste andere landen, een offensieve anarchistische discussie en beweging bij wijze van spreken afwezig was. Dit was haar kwaliteit, die vooral in de laatste 10-15 jaren vele kameraden in deze landen heeft geïnspireerd. Maar net daar liggen vandaag ook de grenzen ervan: in het feit dat deze methodes, die door bepaalde kameraden relatief exclusief getheoretiseerd werden, in een specifieke context zijn ontstaan. Een context die haar eigen eisen had en haar eigen mogelijkheden bood, maar die ik persoonlijk te weinig ken om van eventuele “fouten” te kunnen spreken. Een context die alleszins vandaag niet meer dezelfde is. Misschien zou het gepaster zijn de rijke ervaringen van het “insurrectionalisme” kritisch te evalueren in plaats van het woord simpelweg van tafel te vegen...

Over de taal

Voor een meer levendige internationale discussie onder anarchisten lijkt het me nodig om eerst een taal te vinden die aan die behoefte beantwoordt. Een taal die niet het opzet heeft de verschillen ten voordele van een valse eenheid met water te verdunnen, noch om die op een manier te verscherpen zodat elk gemeenschappelijk debat onmogelijk wordt. Een taal die vermijdt om zich in metaforische omwegen of in retorisch getouwtrek te verliezen, maar die probeert de dingen klaar en duidelijk tot hun essentie te brengen. Want alleen zo kunnen hypothesen ontstaan die we ook kunnen gebruiken. En alleen zo kunnen we projecten mogelijk maken die niet ondanks, maar net dankzij de verschillen leven (verschillen die uiteindelijk tussen elk individu bestaan), door aan deze verschillen *als conflicten* ruimte te geven binnen deze projecten. Als een soort motor voor kritiek en zelfkritiek. Belangrijk is uiteindelijk dat die conflicten klaar en duidelijk op tafel gelegd worden. Want in feite verwijzen té veel daarvan naar persoonlijke verhalen, die ontploffen in het retorische kamp...

Een volgend punt is de taal van onze agitatie. In tijden waarin de betekenis van woorden meer dan ooit door de macht vervormd wordt, zouden we misschien beter goed moeten nadenken over hoeveel interpretatieruimte we in onze pamfletten en affiches willen openlaten door moeilijk verstaanbare concepten of passepartout-begrippen te bezigen. We vergeten maar al te vaak dat voor degenen die zich tot nu toe maar weinig met subversieve ideeën hebben bezig gehouden, de referenties voor woorden vooral de referenties van de macht zijn. Als we de vervormingen van de macht willen verdrijven en opnieuw een eigen taal willen vinden, dan denk ik dat dit een simpele en duidelijke taal zou moeten zijn. Een taal die de dingen benoemt zoals ze zijn, een taal die men kan delen onder oteigenden.

Ook hier zou ik graag nog even naar Italië verwijzen, waar in de laatste decennia een anarchistische agitatie aanwezig was die veel kameraden in andere landen inspireerde, onder meer door hun “schrijfstijl”. Gewoon om even de vraag op tafel te smijten; in hoeverre heeft de repressie die daar in de laatste jaren altijd voelbaar was misschien ook de keuze van de woorden beïnvloedt? Bijvoorbeeld de neiging om terug te grijpen naar beeldspraak in plaats van de dingen duidelijk uit te spreken? En ik ben echt geen tegenstander van poëzie, integendeel, maar ligt de poëzie van de armen niet vaak net in haar eenvoud? Waar blijft de simpele schoonheid van een incontrollado van de IJzeren colonne, de ongeremde directheid van een Libertad, de niet vooringenomen verstaanbaarheid van een Malatesta?

Niets om aan te bieden?

We hebben geen programma dat passief lidmaatschap mogelijk zou maken; we hebben geen patentoplossing waar men achteraan zou kunnen lopen; er bestaat geen vorm, geen praktijk, geen manier van leven die we zouden kunnen prijzen alsof die op zich de vrijheid zouden bevatten. We willen niet zoals de syndicalisten de staking, zoals de collectivisten de assemblee of zoals degenen die de gewapende strijd verheerlijken het wapen als ultieme weg naar de verlossing verkopen, omdat we denken dat pas het *waarom* en het *hoe* aan de gekozen middelen hun kwaliteit geven. Op dezelfde manier vechten we evenmin om vol hoop één of andere verwachte, vooraf gedefinieerde situatie te bereiken. Want zo offeren we enkel ons leven in het hier en nu op en raken we ook onvermijdelijk ontgoocheld. Vrijheid als ideaal is een spanning, iets om na te streven, maar eigenlijk niet iets dat te bereiken valt, niet iets dat je kan oprichten en voltooiën. Vrijheid is een sociale verhouding tussen individuen die permanent in opbouw is, het is geen model, geen schema. Het verlangen zoekt naar gelang de context haar eigen uitingen. Daarom zou je inderdaad kunnen zeggen dat we niets aan te bieden

hebben. Ook al was het maar omdat een verhouding van aanbod en volgeling ons doet walgen. Maar door de in het begin vermelde zelfbeperking heeft zich een soort karikatuur van deze geheel juiste vaststelling ontwikkeld: het wantrouwen tegenover elke bekrachtiging van een idee, van een voorstel, van een project, door daarin meteen de politieke en missionaristische te zien. Dit wantrouwen lijkt het verlangen niet te kennen om de eigen dromen naar de werkelijkheid te brengen, de eigen ideeën te bekrachtigen om ze met anderen te delen, ermee te experimenteren, ze verder te ontwikkelen, nieuwe ideeën te vormen en andere weer weg te smijten, terwijl je je eigen weg gaat en met de tijd je eigen projectualiteit, je revolutionaire perspectieven ontwikkelt.

Neen, het feit dat we niets aan te bieden hebben betekent helemaal niet dat wij geen voorstellen hebben. Want als anarchisten hebben wij goede voorstellen, waarschijnlijk de meest belovende die ik ken, om aan het leven de vreugde terug te geven en de muren te slopen die onze voorstelling en gewaarwording van vrijheid inperken. En toch zijn het voorstellen zonder garanties, zonder zekerheden. Voorstellen waarvoor iedereen die er zich door laat inspireren zelf de verantwoordelijkheid draagt. Want alleen zo kunnen medeplichtigen gevonden worden, individuen, die uit eigen en vrije keuze eenzelfde richting als wij inslaan.

Laat ons daarom deze zelfbeperking overwinnen, en met de zelfzekerheid van revolutionairen bekrachtigen dat wij *ideeën* hebben om de ellende waartoe het leven van zovele mensen herleid is, uit de weg te ruimen. Ideeën rijk aan ontelbaar veel ervaringen, in permanente ontwikkeling, ideeën die wij *allen kunnen voorstellen*.

Ook al is het duidelijk dat het discours in onze specifieke strijden een revolutionair discours is, denk ik toch dat er projecten nodig zijn die onze ideeën relatief onafhankelijk van deze strijden sociaal in omloop kunnen brengen. Projecten die ruimte bieden aan de vraag *Waarom* en bijgevolg *Hoe* wij willen vechten en leven. Projecten die de ideeën van een bestaan zonder overheersing, van het individu, van affiniteit, van zelforganisatie, van autonomie, van solidariteit, van vrijheid niet alleen maar aanraken en bekrachtigen, maar altijd opnieuw en op verschillende manieren ten uitvoer brengen en uitdiepen.

Over de revolutionaire projectualiteit en het internationalisme

Als een revolutionair iemand is die een eigen projectualiteit heeft, misschien een vage maar persoonlijke voorstelling van de te nemen stappen die relevant zouden kunnen zijn om de verspreiding van subversieve ideeën en opstandige situaties te bevorderen;

als een revolutionair niet iemand is met een programma op zak, maar iemand die met het onmogelijke in zicht, stap voor stap het mogelijke aftast; als een revolutionair iemand is die veel beweegt, die de internationale situaties, de verschillende conflicten en discussies kent, en toch, of misschien net daardoor zijn eigen context het beste kent; als een revolutionair iemand is die een perspectief ontwikkelt en in dit perspectief subversieve en offensieve projecten probeert te verwezenlijken; als een revolutionair iemand is die door de liefde voor emancipatorische ideeën, door de waardigheid die tijdens revoltes altijd opnieuw oplaait en door een intuïtie van de vernietigende, creatieve kracht die omwentelt (de enige kracht die de sociale revolutie kan ontketenen) gedreven wordt – dan lijkt het mij dat vandaag revolutionairen moeilijk te vinden zijn.

Vandaag kan men in vele landen zeggen dat het aan onlusten niet ontbreekt, maar des te meer aan revolutionaire praktijken. Revolutionaire praktijken betekenen volgens mij niet het volgen van de “sociale bewegingen” noch het aansluiten bij onlusten die zich sowieso al aan het ontwikkelen zijn, maar het voorbereid zijn bij zulke onlusten en het vermogen hebben om als revolutionairen te kunnen ageren, dat wil zeggen, zowel in de praktische als in de inhoudelijke zin ertoe bijdragen dat ze *verder* gaan.

Deze tekortkoming is het onvermijdelijke gevolg van de zelfbeperking, en bijgevolg van het gebrek aan perspectieven die zich in de laatste decennia heeft verbreid. En, om het nog maar eens te zeggen, een perspectief is geen programma, geen plan, maar een zekere voorstelling van de mogelijkheden. Daarom is er de noodzaak om opstandige hypothesen te ontwikkelen die overeenstemmen met onze huidige situatie en die deze voorstellingen kunnen voeden.

In landen waar de anarchistische beweging in de laatste decennia weinig tot niets aan continuïteit kende, lijkt een andere, soms zelfs meer vruchtbare bodem te bestaan dan in landen als Italië en Spanje. Daar was de discussie weliswaar relatief ononderbroken, maar vandaag blijft die nog vaak steken in verschillende oude conflicten of neigt die naar een thematische specialisatie die het anarchisme lijkt te overheersen. Vandaar het belang om de verschillende contexten, de verschillende ervaringen, overwegingen en perspectieven met elkaar te vermengen. Als het internationalisme opnieuw wil opleven, dan moet ook de uitwisseling, het reizen en de ontmoeting onder kameraden die een revolutionaire projectualiteit proberen te ontwikkelen opnieuw opleven. Zulk een internationalisme zou geen formele uitdrukking nodig hebben, en zelfs geen opeenhoping van punctuele momenten van ontmoeting tijdens internationale samenkomsten (de behoefte daaraan zal zich voortdurend laten gevoelen), maar vooral een méér aan projecten en ontmoetingen over de grenzen heen,

zoals ook een permanent wederkerige betrekking tot elkaar, in de praktijk en in onze schrijfsels. Het zou de werkelijke eliminatie van de grenzen in onze hoofden betekenen...

Voorstel

Mijn voorstel zou zijn om te streven naar verschillende anarchistische kranten, die dan telkens binnen een land of taalgebied verspreid worden. Kranten die onafhankelijk van elkaar geschreven worden maar die veel belang hechten aan uitwisseling, onderlinge betrekkingen en debat. De artikels zouden zich richten aan zowel de internationale anarchistische beweging als aan de mensen op straat. De ambitie zou geen theoretische complexiteit zijn, maar veel meer een eenvoud en duidelijkheid in de artikels. Het gewicht zou dan liggen op het vinden van een taal voor onze ideeën, op de pogingen om deze ideeën vanuit alle mogelijke hoeken te beschrijven en uit te diepen. Doorheen analyses of hypothesen, met verstand of passie, doorheen alledaagse gebeurtenissen of door grote dromen, doorheen revoltes van vandaag of gisteren, doorheen onze woorden of woorden die reeds lang uitgebloeid waren en tenslotte doorheen al datgene waarin wij in deze rotte wereld een vonk ontwaren van het leven dat wij wensen. De ambitie zou dan vooral zijn om de denkbaarheid van dat *volledig andere* te stimuleren, van wat de vrijheid zou kunnen zijn – om over alle grenzen heen opnieuw een revolutionair perspectief te verspreiden.

Maar laten we ons ook herinneren dat in de tijden toen het internationalisme leefde, in vele verschillende landen diverse anarchistische tijdschriften rondgingen die het debat voedden. Als we vandaag de leegte bekijken met betrekking tot tijdschriften en het geschrevene in het algemeen, als we de vaak aanwezige vaagheid in onze discussies onder de loep nemen, dan dringt de vaststelling zich op dat vooreerst waarschijnlijk de geremdheid om de eigen ideeën in duidelijke woorden te kleden doorbroken moet worden. In de paragraaf hierboven heb ik voorgesteld om naar zulke tijdschriften te *streven*, daarmee bedoel ik de ontwikkeling ervan op gang te brengen, maar ze ook de nodige tijd te geven om vruchtbaar te zijn. Want als ze louter de vrucht van de paar weinige “schrijvers van de beweging” zouden zijn, dan lijkt me dat ze van hun potentieel ontdaan zouden worden...